

A — Euroopa Kohtu areng ja tegevus 2004. aastal

Euroopa Kohtu president Vassilios Skouris

Käesolevas aastaaruande osas esitatakse kokkuvõtte Euroopa Ühenduste Kohtu tegevusest 2004. aastal. Esiteks annab aruanne ülevaate institutsiooni selle aasta arengust, tuues välja Euroopa Kohut puudutavad institutsioonilised muudatused ja selle sisemise korralduse ja töömeetoditega seotud arengud (jaotis 1). Teiseks sisaldab aruanne statistika analüüsi, mis käsitleb institutsiooni töökoormuse osas toimunud arenguid ning kohtumenetluste keskmist pikkust (jaotis 2). Kolmandaks esitatakse aruandes, nagu igal aastal, teemade järgi jagatud kohtupraktika põhiarengud (jaotis 3).

1. Kahtlemata oli Euroopa Kohtu arengu märksõnaks 2004. aastal Euroopa Liidu laienemine ja selle laienemisega kaasnenud Euroopa Kohtu organisatsioonilised muudatused (jaotis 1.1). Lisaks sellele väärib märkimist Euroopa Kohtu teatavate volituste üleminek esimese astme kohtule ja Euroopa Liidu avaliku teenistuse kohtu loomine (jaotis 1.2), Euroopa Kohtu poolt vastuvõetud otsused töömeetodite tõhusamaks muutmiseks (jaotis 1.3) ning Euroopa Kohtu põhikirja protokolli ja kodukorda sisseviidud muudatused (jaotis 1.4).

1.1. Euroopa Liidu laienemine esitas Euroopa Kohtule suure väljakutse ja seda nii kohtulikus kui administratiivses plaanis. Institutsioon sai 20 uut kohtunikku koos oma kabinetidega (kümme kohtunikku Euroopa Kohtus ja kümme kohtunikku esimese astme kohtus) ning tegi ettevalmistusi üheksa uue ametliku keele kasutuselevõtmiseks. Kohus on laienemise tõrgeteta kulgemiseks 2002. aasta algusest peale rakendanud teatavaid meetmeid. Viimased puudutavad nimelt uute kabinetide sisseseadmise kavandamist, töötajate tuumiku moodustamist tõlketeenistuse üheksa uue keeleüksuse vahel jagamiseks ning *ad hoc* töörühma moodustamist, mille eesmärk oli välja selgitada eri teenistuste vajadused tulevase liitumise arvesse võttes.

Laienemine sai Euroopa Kohtu jaoks tegelikkuseks 11. mail 2004, mil Euroopa Kohtu kümme uut liiget andsid ametivande pidulikul istungil. 12. mail 2004, mil pidulikul istungil andsid ametivande esimese astme kohtu üheksa uut kohtunikku, kogunes Euroopa Kohus esmakordselt 33liikmelises koosseisus. Esimese astme kohtu uued liikmed andsid seega ametivande Euroopa Kohtu ees, kuhu kuulusid ka nende oma riigist pärit kohtunikud. Nii Euroopa Kohtu kui ka esimese astme kohtu jaoks jõudis kõige viimane laienemisprotsessi etapp kätte 7. juulil 2004, kui ametivande andis esimese astme kohtu kümnes uus liige.

Organisatsiooniliselt tingis uute kohtunike ametisseasumine uue viiest kohtunikust koosneva koja loomise Euroopa Kohtus. Seega tegutseb edaspidi Euroopa Kohtus kolm viiest kohtunikust koosnevat koda (esimene, teine ja kolmas koda) ning kolm kolmest kohtunikust koosnevat koda (neljas, viies ja kuues koda). Igas viieliikmelises kajas on kaheksa kohtunikku ja igas kolmeliikmelises kajas on seitse kohtunikku, kes peavad istungeid rotatsiooni korras vastavalt kodukorra sätetele. Samuti tuleb märkida, et viieliikmeliste kodade kolm presidenti ei kuulu kolmeliikmelisse kotta.

Uute kabinetide moodustamine ja ametisse asumine on toimunud kiires tempos ja ilma tõrgeteta. Uute kohtunike kaastöötajatele korraldati mitmeid koolitus- ja teabeseminare, mis on suures osas aidanud neil vastavalt Euroopa Kohtu ja esimese astme kohtu õigusalasesse töösse korrapäraselt integreeruda. Ametisse määramisest alates oli igale uuele kohtunikule

määratud kindel arv kohtuasju. Nendest kohtuasjadest enamikes on esialgsed ettekanded juba esitatud, mõningates ka juba kohtukõned peetud, kohtujuristi ettepanek esitatud või isegi kohtuotsus tehtud. Uute kohtunike ja nende kaastöötajate kiire ametisse asumine ja integreerumine on mõjutanud Euroopa Kohtu statistikat märkimisväärselt (vt jaotis 2).

Keelte osas tõi laienemine kaasa üheksa uue ametliku keele kasutuselevõtmise – kahtlemata väljakutse täielikult mitmekeelsele institutsioonile –, mis tähendab, et Euroopa Kohus peab olema võimeline töötama 20 potentsiaalses menetluskeeles, mis väljendub 380 võimalikus keelekombinatsioonis. Institutsiooni tõlketeenistuses loodi üheksa uut keeleosakonda, st iga uue keele kohta üks osakond. Nende osakondade personali teenistusse võtmine kulges eriti tulemuslikult. 31. detsembril 2004 oli umbes 83% nendes osakondades ettenähtud ametikohtadest juba täidetud. Mis puutub kohtuotsuste uutes keeltes kättesaadavusse, siis esimesed saavutused on väga julgustavad: näitena võib mainida 16. detsembril 2004 kuulutatud kohtuotsused, mille puhul oli samal päeval kättesaadav ligikaudu 85% tõlgetest uutes keeltes.

Administratiivses osas üldiselt ei olnud laienemise mõju sugugi väiksem. Institutsiooni ametikohtade arv tõusis 2004. aastal ligi 50% võrra. Erilisi jõupingutusi tehti teenistujate värbamise osas ning institutsiooni teenistuste töökorralduses ja tegevuses viidi läbi mitmeid muudatusi, mille ülesloetlemine ei ole aastaaruande käesoleva osa eesmärk.

1.2. 2004. aastat iseloomustab samuti Euroopa Liidu õigusemõistmise struktuuri edasiarenemine.

Ühelt poolt kandis nõukogu otsusega 2004/407/EÜ, Euratom, millega muudetakse Euroopa Kohtu põhikirja käsitleva protokolli artikleid 51 ja 54 (ELT L 132, lk 5), esimese astme kohtule üle teatava pädevuse, mis kuulus varem Euroopa Kohtule. Esimese astme kohus sai seega pädevuse lahendada liikmesriikide poolt esitatud tühistamishagisid ja tegevusetuse hagasid:

- nõukogu otsuste suhtes riigiabi kohta;
- nõukogu poolt kaubanduse kaitsemeetmeid käsitleva nõukogu määruse alusel vastuvõetud aktide suhtes;
- nõukogu aktide suhtes, millega nõukogu otseselt kasutab rakendusvolitusi; ja
- Euroopa Keskpanga ja komisjoni aktide suhtes, välja arvatud aktid, mis käsitlevad tõhustatud koostööd Euroopa Ühenduse asutamislepingu raames.

Esimese astme kohtule sel alusel ülekantud kohtuvaidlusi võib koguse poolest hinnanguliselt olla 5% Euroopa Kohtu menetluses olevatest vaidlustest (2004. aastal kanti esimese astme kohtule üle 25 Euroopa Kohtus pooleliolevat kohtuasja).

Teiselt poolt kasutas nõukogu esimest korda Nice'i lepinguga sisseviidud võimalust moodustada kohtukolleegiume, et arutada ja lahendada esimese kohtuastmena teatud hagi liike, mille peale saab esimese astme kohtule edasi kaevata. Nõukogu asutas oma 2. novembri 2004. aasta otsusega 2004/752/EÜ, Euratom (ELT L 333, lk 7) Euroopa Liidu

avaliku teenistuse kohtu. Nimetatud kohus, mille pädevuses on lahendada Euroopa Liidu avaliku teenistusega seotud vaidlusi, peaks alustama tegevust 2005. aasta jooksul. Avaliku teenistuse kohtu asutamine tähistab otsustavat sammu ühenduse õigusemõistmise efektiivsuse tõstmisel. Esimese astme kohus vabaneks sel puhul suurest hulgast kohtuvaidlustest (umbes 25% igal aastal saabunud kohtuasjadest) ja Euroopa Kohus vabaneks nende vaidluste peale esitatud kaebustest (umbes 10% igal aastal saabunud kohtuasjadest).

1.3. 2004. aasta esimeste kuude jooksul analüüsis Euroopa Kohus põhjalikult oma töömeetodeid, et tõsta nende efektiivsust ja võidelda menetluste keskmise kestuse pikenemise vastu. Selle analüüsi tulemusena võeti vastu rida meetmeid, mida hakati 2004. aasta mais järk-järgult rakendada.

Kõige tähtsamaks nende meetmete hulgas on esiteks Euroopa Kohtu õiguslase töö rangema järelevalve rakendamine. See järelevalve tagatakse just sel eesmärgil väljatöötatud infotehnoloogilise süsteemi abil. Kirjaliku menetluse kiirendamiseks hagi- ja apellatsioonimenetluses otsustas Euroopa Kohus rakendada oluliselt rangemat lähenemist menetluskohustuste esitamise tähtaegade pikendamise seoses.

Lisaks sellele sõnastatakse ettekandja-kohtuniku koostatud kohtuistungis ettekanded edaspidi lühemalt ja kokkuvõtlikumalt, sisaldades vaid kohtuasja seisukohalt tähtsaid asjaolusid. Kui kodukorra sätete kohaselt loobutakse kohtuasja menetluses kohtuistungis pidamisest, ei esitata enam ettekandja-kohtuniku ettekannet. Euroopa Kohtu põhikirja artikli 20 kohaselt on kõnealuse ettekande esitamine kohustuslik üksnes kohtuistungis pidamisel korral.

Euroopa Kohus on ümber hinnanud kohtuotsuste avaldamise praktika kohtulahendite kogumikus. Antud probleemistikuga seoses on esile kerkinud kaks küsimust. Esiteks tuli välja, et kogumiku maht, mis ületas 2002. aastal 12 000 lehekülge ja 2003. aastal 13 000 lehekülge, võib tõsiselt takistada kohtupraktikale juurdepääsu. Teiseks peavad kõik kogumikus avaldatavad kohtuotsused kõikidesse EL ametlikes keeltesse tingimata tõlgitud olema, mis paneb Euroopa Kohtu tõlketeenistusele suure töökoormuse. Arvestades, et kõik Euroopa Kohtu otsused ei ole ühenduse õiguse arengu seisukohast sama tähelepanuväärsed, otsustas kohus pärast hoolikat kaalumist rakendada kohtulahendite kogumikus otsuste valikulise avaldamise poliitikat.

Esimest korda ei avaldata hagi- ja apellatsioonimenetluse korral kohtulahendite kogumikus kohtuotsuseid, kui need pärinevad kolmest kohtunikust koosnevast kojast või viiest kohtunikust koosnevast kojast ning Euroopa Kohtu põhikirja artikli 20 viimase lõigu kohaselt tehakse kohtuotsus ilma kohtujuristi ettepanekuta. Siiski võib otsuse teinud kohtukoosseis erandlikel asjaoludel otsustada otsuse tervikuna või osaliselt avaldada. Tuleb mainida, et avalikkusele jääb elektroonilisel teel juurdepääs kohtulahendite kogumikus mitteavaldatud otsustele kättesaadava(te)s keel(t)es.

Võttes arvesse eelotsusetaotluste olulisust ühenduse õiguse ühetaolisel tõlgendamisel ja rakendamisel kõikides liikmesriikides, otsustas Euroopa Kohus uut praktikat nendele mitte laiendada.

Euroopa Kohtu tõlketeenistuse töökoormuse vähenemine pärast valikulise avaldamise poliitika rakendamist oli märgatav juba 2004. aastal. Valikulise avaldamise poliitikaga saavutatud kokkuvõtte ulatus 2004. aastal ligi 20 000 leheküljeni.

1.4. Euroopa Kohtu läbiviidud arutelu järgselt menetluste käigu ja oma töömeetodite üle tegi kohus ka mõningaid ettepanekuid kodukorra muutmiseks, mille eesmärgiks oli ennekõike menetluse kestuse lühendamine. Need ettepanekud, mis on seotud Euroopa Kohtus läbiviidavate menetluste eriaspektidega, on nõukogus arutusel ning pole veel nõukogu heakskiitu saanud.

2004. aastal võeti siiski vastu üks otsus kodukorra muutmise kohta. Uute riikide liitumise tulemusena ja võttes arvesse, et nõukogu muutis sätet protokollis Euroopa Kohtu põhikirja kohta seoses suurkoja koosseisu kuuluvate kohtunike arvuga, kohandas Euroopa Kohus seejärel kodukorra sätteid, mis seonduvad kõnealuse kohtukoosseisu moodustamisega. Seega koosneb suurkoda edaspidi 13 kohtunikust.

2. Euroopa Kohtu töömeetodite efektiivsuse tõstmiseks vastuvõetud meetmete, Nice'i lepingust tulenevate Euroopa Kohtu tegevust käsitlevate muudatuste ja laienemise järgselt kümne uue kohtuniku ametisse asumise koosmõju kajastub selgelt Euroopa Kohtu 2004. aasta statistikas. Lõpetatud kohtuasjade arv on tõusnud ligi 30%, pooleliolevate kohtuasjade arv on langenud ligi 14% ning menetluste pikkus Euroopa Kohtus on muutunud mõistlikumaks.

Täpsemalt menetles Euroopa Kohus 2004. aastal lõpuni 603 kohtuasja (netoarv, mille hulka on arvatud kohtuasjade liitmised). Nendest 375 kohtuasja lõppesid kohtuotsuse ja 226 kohtuasja kohtumääruse tegemisega. Need numbrid näitavad eelmise aastaga võrreldes mõningat suurenemist (455 lõpetatud kohtuasja). Euroopa Kohtusse saabus 531 uut kohtuasja (561 kohtuasja 2003. aastal, brutoarv). 2004. aasta lõpus oli pooleliolevate kohtuasjade arv 840 (brutoarv) võrreldes 974 kohtuasjaga 2003. aasta lõpus.

Viimastel aastatel ilmnenu kohtumenetluste pikenemise suundumuse osas on 2004. aastal olukord muutunud. Eelotsusetaotluste menetlemine kestis ligikaudu 23 kuud, samas kui 2003. aastal oli see kestus ligikaudu 25 kuud. Hagide menetlemise osas langes kestus 2003. aasta 25 kuult 20 kuule 2004. aastal. Keskmise apellatsioonkaebuste menetlemiseks kulunud aeg oli 21 kuud, mis 2003. aastal oli 28 kuud.

Nii nagu eelmiselgi aastal, kasutas kohus 2004. aastal tema käsutuses olevaid erinevaid võimalusi teatud kohtuasjade kiiremaks menetlemiseks (eelisjärjekorras menetlemine, kiirendatud ja lihtsustatud menetlus ning otsuse tegemine ilma kohtujuristi ettepanekuta). Kolmandat korda rakendas kohus kodukorra artiklites 62a ja 104a ettenähtud kiirendatud menetlust, mis seekord esines hagimenetluse raames (Euroopa Kohtu 13. juuli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-27/04: komisjon v. nõukogu; EKL 2004, lk I-6649, vt jaotis 3.11). Kuna nimetatud menetlusliik võimaldab teatud menetlusetappide vahelejätmist, tegi see võimalikuks kohtuotsuse langetamise kuue kuu jooksul kohtuasja algatamisest alates. Kiirendatud menetlust taotleti veel kaheteistkümnes kohtuasjas, kuid kodukorras sätestatud erakordse kiireloomulisuse nõue ei olnud täidetud. Vastavalt uuele praktikale rahuldatakse või lükatakse tagasi taotlused kohtuasja lahendamiseks kiirendatud menetluse korras Euroopa Kohtu presidendi põhistatud määrusega.

Samuti kasutas kohus talle suunatud eelotsuse küsimuste vastamisel regulaarselt kodukorra artikli 104 lõikes 3 ettenähtud lihtsustatud menetlust. Nimetatud sätte alusel tegi kohus 22 määrust.

Peale selle kasutas Euroopa Kohus sagedasti põhikirja artiklis 20 sätestatud võimalust teha otsus ilma kohtujuristi ettepanekuta, kui kohtuasi ei tõstata ühtegi uut õigusküsimust. Märkimisväärne on see, et umbes 30% väljakuulutatud kohtuotsustest olid 2004. aastal ilma kohtujuristi ettepanekuta.

Mis puutub kohtuasjade jagamisse kohtukoosseisude vahel, siis täies koosseisus (täiskogu, suurkoda, varasemad täiskogu koosseisud) menetles kohus 2004. aastal umbes 12%, viiest kohtunikust koosnevad kojad 54% ja kolmest kohtunikust koosnevad kojad 34% lõpetatud kohtuasjadest. Viiest kohtunikust koosnevates kodades menetletud kohtuasjade arv on suurenemas (2002. aastal 50% lõpetatud kohtuasjadest). Viiest kohtunikust koosnevad kojad on seega muutunud tavapäraseks koosseisuks kohtusse saabunud asjade menetlemiseks. Samuti tuleb mainida kolmest kohtunikust koosnevates kodades menetletavate kohtuasjade arvu mõningat suurenemist (20% lõpetatud kohtuasjadest 2003. aastal).

Muud statistilised andmed 2004. kohtuaasta kohta on esitatud käesoleva aruande IV peatükis.

3. Käesoleva aruande eesmärk on siiski pikemalt peatuda Euroopa Kohtu tegevusel. Selles jaotises esitatakse peamised arengud kohtupraktikas, mis on teemade kaupa liigitatud järgmiselt:

institutsiooniline õigus (jaotis 3.1); Euroopa Liidu kodakondsus (jaotis 3.2); kaupade vaba liikumine (jaotis 3.3); töötajate vaba liikumine (jaotis 3.4); teenuste osutamise vabadus (jaotis 3.5); kapitali vaba liikumine (jaotis 3.6); konkurentsieeskirjad (jaotis 3.7); kaubamärgiõigus (jaotis 3.8); õigusnormide ühtlustamine (jaotis 3.9); sotsiaalõigus (jaotis 3.10); majandus- ja rahapoliitika (jaotis 3.11).

See valik haarab 2004. aastal Euroopa Kohtu poolt tehtud 603 kohtuotsusest ja määrusest ainult 34. Samas on need otsused ja määrused võrreldes varasemate kohtu aastaaruannetega esitatud põhjalikumalt. Valitud on loomulikult olulisemad otsused, mille puhul on koostatud kohtujuristi ettepanek, kuid üksnes käesoleva aruande pikkusega seotud praktilistel kaalutlustel ei käsitleta siin neid ettepanekuid, kuigi need on kohtuasjas üleskerkivate küsimuste mõistmiseks vajalikud. Kõikide Euroopa Kohtu otsuste, arvamuste ja määruste terviktekstid, mis avaldatakse kohtulahendite kogumikus, ning kohtujuristide ettepanekud on kättesaadavad kõikides ühenduse ametlikes keeltes kohtu koduleheküljel (www.curia.eu.int) ja Europa kodulehel (www.europa.eu.int/eur-lex). Selleks et vältida arusaamatusi ja lugemist lihtsamaks muuta, viidatakse aruandes Amsterdami lepinguga kehtestatud Euroopa Liidu lepingu ja EÜ asutamislepingu artiklite numeratsioonile, kui ei ole märgitud teisiti.

3.1. Põhiseaduslikku ja institutsionaalset tähtsust omavate kohtuasjade hulgas väärivad tähelepanu neli kohtuasja, millest üks käsitleb ühenduse ja kolmandate riikide vahel sõlmitud rahvusvahelisi lepinguid ning ülejäänud kolm ühenduse õiguse kohaldamist ja järgimist liikmesriikide asutuste poolt. Kohtuasjas *Prantsusmaa v. komisjon* (Euroopa Kohtu 23. märtsi 2004. aasta otsus C-233/02, EKL 2004, lk I-2759) jättis Euroopa Kohus rahuldamata Prantsusmaa esitatud hagi komisjoni õigusakti tühistamiseks, millega komisjon sõlmis Ameerika Ühendriikidega lepingu suuniste kohta pooltevahelise reguleerimist käsitleva koostöö parandamiseks ja kolmandate riikide suhtes läbipaistvuse suurendamiseks seoses tehniliste eeskirjade vastuvõtmisega WTO TBT-lepingu reguleerimisalasse kuuluvate kaupade kohta (WTO leping tehniliste kaubandustõkete kohta).

Prantsuse valitsuse põhiväide oli see, et komisjon on sõlminud suuniste vormis siduva õigusjõuga rahvusvahelise lepingu, kuigi sellise lepingu sõlmimine kuulub EÜ artikli 300 kohaselt tavaliselt nõukogu ainupädevusse.

Komisjon väidab sellele vastu, et suunised ei ole siduvad ning et sellest ainsast asjaolust piisab, andmaks komisjonile volitused nende vastuvõtmiseks.

Euroopa Kohus annab nüansseeritud vastuse. Kohus lükkab tagasi Prantsuse valitsuse argumendi, kuid ei nõustu siiski täielikult komisjoniga. Asjaolu, et meetmel, nagu kõnealuses kohtuasjas käsitlevatel suunistel, ei ole siduvat õigusjõudu, ei ole piisav andmaks komisjonile volitusi selle vastuvõtmiseks. Kohus märgib, et „nimetatud meetmete vastuvõtmise tingimuste kindlaksmääramiseks on vaja asutamislepinguga paika pandud pädevuse jaotus ja institutsionaalne tasakaal ühise kaubanduspoliitika valdkonnas nõuetekohaselt arvesse võtta, kuna antud juhul on meetme eesmärk vähendada tehnilistest kaubandustõketest põhjustatud häireid” (punkt 40).

Siduvuse puudumine ei ole seega pädevuse ainsaks kriteeriumiks, mis lubab võtta komisjonil selliseid meetmeid nagu suunised. Samuti tuleb võtta arvesse asjaomases valdkonnas asutamislepinguga kehtestatud pädevuse jaotust ja institutsionaalset tasakaalu. Seejärel selgitab kohus, et poolte tahe on „otsustavaks kriteeriumiks, et määrata kindlaks, kas suunised on siduvad või mitte” (punkt 42). Pärast teksti analüüsimist jõudis kohus järelduseni, et antud juhul ei ole suunised ilmselgselt siduvad ja järelikult ei ole nende suhtes kohaldatav EÜ artikkel 300.

Kohus saab alles pärast konkreetse analüüsi läbiviimist, st käsitledes meedet selle kontekstist lähtuvalt, kindlaks teha asjaomase lepingu sõlmimiseks pädeva institutsiooni.

Kohtuasjas Kühne v. Heitz (Euroopa Kohtu 13. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-453/00, EKL 2004, lk I-837) küsis College van Beroep voor het bedrijfsleven (Madalmaad) Euroopa Kohtult linnuliha tariifse klassifitseerimisega ja eksportijale ettenähtud eksporditoetuste suuruse kindlaksmääramisega seotud kohtuvaidluse raames, kas ühenduse õiguse ja eelkõige EÜ artiklis 10 sätestatud ühenduse solidaarsuse põhimõtte kohaselt kohustatakse haldusorganit uuesti tegelema küsimusega, mis on saanud lõpliku lahenduse, selleks et tagada ühenduse õiguse täieulatuslik toime, nii nagu seda tuleb tõlgendada hilisemat eelotsust arvestades.

1986. aasta detsembrist kuni 1987. aasta detsembrini eksportis Madalmaades asuv Kühne & Heitz NV linnulihatükkide koguseid kolmandatesse riikidesse ning esitas Hollandi tolliasutusele mitmesuguseid deklaratsioone eesmärgiga saada linnulihapartiide eest makstavaid eksporditoetusi. Nimetatud kaubad deklareeriti ühise tollitariifistiku teatavas alamrubriiki kuuluvana. Nende deklaratsioonide alusel andis Productschap selles alamrubriigis ettenähtud eksporditoetusi ja maksis eksportijale asjaomased summad.

Pärast eksporditavate kaupade kontrollimist liigitas Produktschap kaubad ümber teise alamrubriigi alla, mille järgselt ta nõudis eksportijalt teatava summa tagasimaksmist. Pärast seda, kui tagasimaksmise nõude peale esitatud kaebus tagasi lükati, esitas Kühne & Heitz nimetatud otsuse peale College van Beroep voor het bedrijfsleven'ile apellatsioonkaebuse. Asjaomane kohus jättis 1991. aastal tehtud otsusega – ilma Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamist vajalikuks pidamata – kõnealuse apellatsioonkaebuse rahuldamata põhjendusega, et käsitletavat kaubad ei kuulu eksportija esitatud deklaratsioonis osutatud alamrubriigis kasutatava mõiste „koivad” alla.

Euroopa Kohtu hilisemat kohtupraktikat silmas pidades, mille kohaselt viimane lükkas ümber Hollandi kohtute järelduse (Euroopa Kohtu 5. oktoobri 1994. aasta otsus kohtuasjas C-151/93: Voogd Vleesimport en -export, EKL 1994, lk I-4915), taotles eksportija talle keeldutud toetuste maksmist ning kohus, kuhu ta esitas kaebuse uue keeldumise peale ametiasutuste poolt, suunas Euroopa Kohtule eespool viidatud küsimused.

Alustuseks tuletas Euroopa Kohus meelde, et võttes ühelt poolt arvesse kõikide liikmesriikide ametiasutustel lasuvat kohustust tagada ühenduse õiguse järgimine ja teiselt poolt tõlgendavate kohtuotsuste tagasiulatuvat jõudu, peavad eelotsusetaotluse raames tõlgendatud ühenduse õiguse normi rakendama kõik liikmesriikide ametiasutused oma pädevuse piires ning seda isegi õigussuhetes, mis tekkisid või millele pandi alus enne, kui Euroopa Kohus tegi otsuse tõlgendamiseks esitatud küsimuses.

Mis puutub ülaltoodud kohustuse järgimisse, siis vaatamata sellele, et siseriiklik haldusotsus on saanud lõplikuks enne seda, kui esitati taotlus, vaadata see läbi Euroopa Kohtu eelotsusest lähtudes, tuleb Euroopa Kohtu seisukoha järgi võtta arvesse õiguskindluse põhimõtet, mis on üheks ühenduse õiguse üldiseks põhimõtteks. Käesolevas kohtuasjas on Euroopa Kohus leidnud kompromissi kahe tema poolt osutatud imperatiivi vahel, sedastades esiteks, et Hollandi õiguses on haldusorganitele antud pädevus uuesti käsitleda lõpliku lahenduse saanud haldusotsust, teiseks, et haldusotsus sai lõplikuks ainult siseriikliku kohtu poolt langetatud otsusega, kelle otsuste peale ei saa edasi kaevata, kolmandaks, et asjaomase kohtuotsuse aluseks oli ühenduse õigusele antud tõlgendus, mis Euroopa Kohtu hilisemat otsust silmas pidades oli ebaõige ja võetud vastu ilma Euroopa Kohtule eelotsuse küsimust esitamata vastavalt EÜ artikli 234 lõikes 3 sätestatud tingimustele, ning neljandaks, et asjaomane isik kaebas haldusorganile viivitamata pärast seda, kui talle sai teatavaks asjakohane kohtupraktika.

Antud kohtuasja asjaolude analüüsimise tulemusena otsustas Euroopa Kohus, et sellistes tingimustes on vastava taotluse saanud asjaomane haldusorgan kooskõlas EÜ artiklis 10 kehtestatud koostöö põhimõttega kohustatud põhikohtuasjas käsitletud lõpliku haldusotsuse uuesti läbi vaatama, et võtta arvesse Euroopa Kohtu poolt vahepealsel ajal antud tõlgendust asjakohase sätte kohta.

Kohtuasjas komisjon v. Prantsuse Vabariik (Euroopa Kohtu 7. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-239/03, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) süüdistati Prantsusmaad selles, et ta ei ole kohaldanud „vajalikke meetmeid Berre'i rannikujärve massilise ja pikaajalise reostuse ärahoidmiseks, vähendamiseks ja piiramiseks” (punkt 18).

Nimetatud rannikujärve veekeskkonna ilmselge halvenemine, mis oli peamiselt põhjustatud hüdroelektrijaamast pärit heitmetest, sundis komisjoni pöörduma Euroopa Kohtusse seoses Vahemere saastekaitset käsitleva 16. veebruari 1976. aasta Barcelona konventsiooni ja 17. mai 1980. aasta Ateena protokolli rikkumisega.

Alustuseks tuli Euroopa Kohtul otsustada iseenda pädevuse üle. Järgides kohtuasjas Demirel (Euroopa Kohtu 30. septembri 1987. aasta otsus kohtuasjas C-12/86, EKL 1987, lk 3719) otsustatut, tuletab kohus meelde, et „ühenduse, selle liikmesriikide ja kolmandate riikide vahel sõlmitud segalepingutel on ühenduse õiguskorras samasugune staatus nagu täielikult ühenduse lepingutel, kui need sätted jäävad ühenduse volituste piiridesse. Tagades ühenduse institutsioonide poolt sõlmitud lepingutest tulenevatest

kohustustest kinnipidamise, täidavad liikmesriigid ühenduse süsteemis kohustust ühenduse suhtes, kes on võtnud vastutuse lepingu kohase täitmise eest” (punktid 25 ja 26). Kohaldades seda kaalutlust käesolevas kohtuasjas, märgib Euroopa Kohus, et segalepingud puudutavad valdkonda, mis on enamasti hõlmatud ühenduse õigusega, s.o keskkonnakaitset. Seetõttu jääb nende rakendamine ühenduse pädevusalasse. Asjaolu, et hagi eseme kohta ei ole ühtegi konkreetset ühenduse õigusnormi, ei oma tähtsust. Pärast kirjeldatud kaalutluste esitamist tunnistab kohus enda pädevust lahendada nende rahvusvaheliste lepingute kohaldamise küsimusi.

Seejärel analüüsis kohus kohtuasja põhiküsimust. Pärast kõnealuste lepingute tekstide analüüsimist sedastas Euroopa Kohus, et „lepinguosalistel lasub eriti range kohustus”, nimelt kohustus „rangelt vähendada” maismaalt lähtuvat reostust piirkonnas „asjakohaste meetmete abil” (punkt 50). Teiste saasteallikate olemasolu, nagu rannikujärve kallaste industrialiseerimine või ümbruskonna kiire demograafiline kasv, ei sea kahtluse alla elektrijaama poolt põhjustatud maismaalt lähtuvat reostust. Euroopa Kohtul tuli seetõttu välja selgitada, kas Prantsuse ametiasutused on asjakohaseid meetmeid võtnud, et täita ühenduse võetud kohustust vähendada maismaalt lähtuvat reostust.

Sellega seoses märgib Euroopa Kohus, et vaatamata ametiasutuste võetud meetmetele hüdroelektriijaamast välja juhitava magevee ja muda vähendamiseks, on nende kogused ikkagi ülemääraseks. Peale selle on nende heitmete kahjustav mõju üldteada ning see asjaolu iseenesest annab tunnistust ametiasutuste võetud meetmete ebapiisavusest. Niisiis leidis Euroopa Kohus üksikasjaliku analüüsi kokkuvõtteks, et ametiasutuste tegevus ei olnud piisav ja selles tulenevalt tuvastas kohustuste rikkumise Prantsusmaa poolt.

Kohtuasjas X (Euroopa Kohtu 7. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-60/02, EKL 2004, lk I-651) tõusetus küsimus siseriiklike kohtute poolt ühenduse õiguse rikkumiste eest karistuste määramise kohta. 2000. aasta novembris taotles mitmete kella kaubamärkide omanik äriühing Rolex Austrias kohtuliku uurimise algatamist X vastu pärast võltsitud kellade kaubapartii avastamist, mille identifitseerimata isikud püüdsid Itaaliast Poolasse toimetada, rikkudes seega tema õigusi sellele kaubamärgile. Menetluse lõppedes nõudis Rolex nimetatud kauba konfiskeerimist ja hävitamist. 2001. aasta juulis taotlesid ka äriühingud Tommy Hilfiger, Gucci ja Gap kohtuliku uurimise algatamist Hiinast pärinevate ja Slovakkiasse saatmiseks mõeldud võltsingute suhtes. Asja menetlenud Austria kohtul tuli lahendada järgmine küsimus: kas Austria kriminaalmenetluse seadustiku alusel kohtuliku uurimise algatamine eeldab seda, et kaebealune tegevus kujutaks endast õigusrikkumist. Kõnealuse kohtu arvates käsitleb siseriiklik seadus kaubamärgikaitse kohta õigusrikkumisena ainult võltsitud kauba importimist ja eksportimist, mitte transiiti läbi riigi territooriumi. Samuti küsis see kohus Euroopa Kohtult, kas nimetatud seadus on kooskõlas määrusega nr 3295/94¹, mida tema arvates kohaldatakse samuti transiidi suhtes.

Esmalt kinnitab Euroopa Kohus järgnevat teesi: määrust kohaldatakse kolmandate riikide vahel kulgeva transiitkauba suhtes, mis peetakse liikmesriigis selle tollivõimude poolt ajutiselt kinni. Ta lisab täpsustuseks, et määruse kohaldamisala tõlgendamine ei sõltu siseriikliku

¹ Nõukogu 22. detsembri 1994. aasta määrus (EÜ) nr 3295/94, millega kehtestatakse meetmed teatavaid intellektuaalomandi õigusi rikkuva kauba ühendusse toomiseks ning ühendusest ekspordiks ja reekspordiks (EÜT 1994, L 341, lk 8), muudetud nõukogu 25. jaanuari 1999. aasta määrusega (EÜ) nr 241/1999 (EÜT 1999, L 27, lk 1).

menetluse liigist (tsiviil-, kriminaal- või haldusmenetlus), mille käigus tõlgendusele tuginetakse. Veel märgib Euroopa Kohus, et Austria kaubamärgikaitse seaduse kohta antav tõlgendus ei ole üksmeelne. Austria valitsus ja kaebuse esitanud äriühingud vaidlustavad eelotsusetaotluse esitanud kohtu antud tõlgenduse: nende arvates tõepoolest näeb Austria seadus ette karistuse transiidi eest. Euroopa Kohtu seisukoha järgi on käesoleval juhul tegemist siseriikliku õiguse tõlgendamisega, mis ei kuulu Euroopa Kohtu ülesannete hulka, vaid on siseriikliku kohtu pädevuses. Kui viimane tuvastab, et siseriiklikud sätted tegelikult ei näe vastupidiselt määrusele ette karistust transiidi eest, tuleb tal tõlgendada siseriiklikku õigust ühenduse õigusega kehtestatud piirides, et saavutada ühenduse eeskirjaga taotletav tulemus ja käesoleval juhul kohaldada riigi territooriumi läbiva võltsitud kauba transiidi suhtes siseriiklikus õiguses teiste õigusrikkumiste eest ettenähtud tsiviilkaristusi tingimusel, et need on tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatava iseloomuga. Samas märgib Euroopa Kohus, et omaette probleem võib tekkida siis, kui ühetaolise tõlgendamise põhimõtet kohaldatakse kriminaalasjades. Nimetatud põhimõttele seavad kohtu arvates piirangu õiguse üldpõhimõtted. Eelkõige määruse nr 3295/94 suhtes, mis annab liikmesriikidele pädevuse kehtestada karistused määrusega keelatud tegude eest, tuleb laiendada Euroopa Kohtu otsustes direktiivide osas väljakujunenud seisukohta, mille kohaselt ei saa direktiivil endal ega sõltumatult liikmesriigi poolt selle rakendamiseks vastuvõetud siseriiklikust õigusaktist olla õigusjõudu kindlaks määramaks või suurendamaks isikute kriminaalvastutust, kelle tegevus on vastuolus direktiivi sätetega. Eeltoodu alusel jõuab kohus järelduseni, et kui eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et Austria õigus ei keela võltsitud kauba transiiti, siis karistuse tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtte kui ühenduse õiguse üldpõhimõtte keelaks sellise tegevuse eest kriminaalkorras karistamise ja seda isegi hoolimata siseriikliku õiguse vastuolust ühenduse õigusega.

3.2. Euroopa Liidu kodakondsus ja sellega seonduv esines kahes kohtuasjas.

Kohtuasjas Pusa (Euroopa Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-224/02, EKL 2004, lk I-5763) esitas Korkein oikeus eelotsusetaotluse EÜ artikli 18 tõlgendamiseks. See küsimus tõusetus kohtuvaidluses Soome kodaniku Pusa, kellele maksti Soomes invaliidsuspensiooni, ja Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö vahel seoses summa kindlaksmääramisega, mille ulatuses on viimasel õigus kinni pidada pensioni, mida asjaomasele isikule Soomes makstakse, et tagada Pusa poolt võlgnetava summa sissenõudmine. Soome täitemenetluse seadus sätestab, et osa töötasust ei kuulu arestimisele ning see osa arvutatakse summa alusel, mis jääb järgi pärast tulumaksu allikapõhist mahaarvamist Soomes. Probleem antud asjas seisnes selles, et kuna asjaomane isik elas alaliselt Hispaanias, olles seal maksukohustuslane, ei kohaldata seega Soomes tema suhtes topeltmaksustamise vältimise lepingu kohaselt allikapõhist mahaarvamist. Järelikult arvutati tema pensionist kinnipeetav osa brutosumma alusel, mis on paratamatult viimati nimetatust suurem, mida ei oleks tehtud juhul, kui asjaomane isik oleks jäänud edasi Soome elama.

Soome Ülemkohus tahtis Euroopa Kohtult sisuliselt teada, kas selline olukord on kooskõlas Euroopa Liidu kodanikele EÜ asutamislepinguga tagatud liikumis- ja elukoha valiku vabadusega.

Rõhutades, et liidu kodakondsus on liikmesriikide kodanike põhistaatus ning et liidu kodanikku tuleb kõikides liikmesriikides kohelda seadustes võrdselt nende kodanikega, kes on selle liikmesriigi kodanikena samas olukorras, leidis Euroopa Kohus ühelt poolt,

et kui Soome täitemenetluse seadust tuleb tõlgendada nii, et selle alusel ei lubata mingil tingimusel arvesse võtta asjaomase isiku poolt Hispaanias makstud makse, siis sellisel viisil erineva kohtlemise tulemusena satub kõnealune isik kindlalt ja vältimatult ebasoodsasse olukorda põhjusel, et ta kasutas talle EÜ artikli 18 alusel ettenähtud õigust liikmesriikides vabalt liikuda ja elukohta valida. Teiselt poolt oli Euroopa Kohus seisukohal, et kui jätta arvesse võtmata kõik elukohaliikmesriigis makstavad maksud, kui need muutuvad sissenõutavaks ja mõjutavad vastaval määral võlgniku käsutuses olevaid tegelikke elatusvahendeid, ei saa seda õigustada, pidades silmas seaduslikke eesmärges säilitada võlausaldajate õigused nende võlgade sissenõudmiseks ja võlgniku õigus seaduses viidatud minimaalsele sissetulekule.

Sel põhjusel vastas Euroopa Kohus Soome Ülemkohtu esitatud küsimusele, et „üldiselt on ühenduse õigusega vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt kinnipeetav osa pensionist, mida võlgnikule regulaarselt selles liikmesriigis makstakse, arvutatakse pärast pensionist tulumaksu allikapõhist mahaarvamist selles riigis, samas kui kõnesoleva pensioni saaja poolt oma elukohariigis hiljem tasumisele kuuluvat maksu ei võeta selle pensioni kinnipeetava osa kindlaksmääramiseks üldse arvesse” (punkt 48). Euroopa Kohus leiab, et „teisest küljest ei ole ühenduse õigusega vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mille kohaselt nähakse ette maksu arvessevõtmine juhtudel, kui võlgnik tõendab, et ta on tegelikult maksnud või on kohustatud maksma ettenähtud tähtaja jooksul kindlaksmääratud summa tulumaksuna liikmesriigis, kus ta elab”. Euroopa Kohus täpsustab siiski, et eeltoodu kehtib „vaid siis, kui esiteks, asjaomase võlgniku õigus võtta maks arvesse tuleneb otseselt sellekohasest seadusest, teiseks, üksikasjalikud eeskirjad maksu arvessevõtmiseks on sellised, mis tagavad huvitatud isikule õiguse iga-aastaselt kohandada pensionist kinnipeetavat osa samas ulatuses, nagu oleks maks allikapõhiselt kinni peetud liikmesriigis, kus see õigusakt kehtestati, ning kolmandaks, ei muuda need üksikasjalikud eeskirjad selle õiguse teostamist võimatuks või ülemääraselt keeruliseks” (punkt 48).

Kohtuasjas Zhu ja Chen (Euroopa Kohtu 19. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-200/02, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) soovisid Chen ja tema abikaasa, kes on Hiina kodanikud ja kelle esimene laps sündis Hiinas, saada teist last, kuid selle takistuseks sai Hiina Rahvavabariigis rakendatav sündide arvu piiramise poliitika – „üksiklapse poliitika”. Seetõttu otsustasid nad, et Chen sünnitab välismaal. Niisiis 2000. aasta septembris sündis abielupaaril teine laps Põhja-Iirimaa Belfastis. Sünnikohta ei valitud juhuslikult: liri õiguse kohaselt võimaldatakse kõigil Iirimaa saarel ja isegi väljaspool Iirimaa poliitilist riigipiiri sündinutel saada liri kodakondsus. Seetõttu omandas laps just selle kodakondsuse. Aga kuna ta ei vastanud Ühendkuningriigi asjakohastes õigusaktides kehtestatud tingimustele, ei saanud ta omandada Ühendkuningriigi kodakondsust. Pärast sünnitamist kolis Chen koos lapsega Walesis asuvasse Cardiffi linna ning taotles seal endale ja lapsele pikaajalist elamisõigust, mida keelduti talle andmast. Immigration Appellate Authority esitas Euroopa Kohtule küsimuse nimetatud keeldumisotsuse seaduslikkuse kohta, rõhutades, et ema ja lapse vajadused on kaetud, nad ei sõltu riiklikest vahenditest ja pole ühtegi mõeldavat põhjust, miks nad peaksid neist sõltuma hakkama, ning neil on olemas ravikindlustus.

Asjaolu, et kohtuasjas esinevad faktid puudutavad väikelast, võimaldas Euroopa Kohtul esitada järgnev esmane kaalutus. Kohus väitis, et asutamislepinguga ja teisese õigusega isikute liikumisvabaduse valdkonnas tagatud õiguste subjektsus ei ole seatud sõltuvusse sellest, et asjaomane isik oleks jõudnud ikka, mis on nõutav selleks, et tal oleks teovõime

nimetatud õiguste iseseisvaks kasutamiseks. Lisaks ei ole nende õiguste kasutamisele seatud mingit vanuselist alampiiri.

Lapse elamisõigusega seoses tuletas Euroopa Kohus meelde EÜ artikli 18 vahetut õigusmõju. Liikmesriigi kodanikuna ja seega liidu kodanikuna on tal õigus tugineda selles sättes ettenähtud elamisõigusele. Samas tuleb silmas pidada selle õiguse suhtes kehtivaid piiranguid ja tingimusi, eelkõige direktiivi 90/364² artikli 1 lõiget 1, mille kohaselt võivad liikmesriigid asjaomastelt isikutelt nõuda, et neil oleks ravikindlustus ja piisavad elatusvahendid. Euroopa Kohus leidis, et antud asjas on just sellise juhtumiga tegemist. Ta lisas selgituseks, et tähtsust ei oma asjaolu, et lapse piisavad elatusvahendid tagab ema ja lapsel endal need vahendid puuduvad: piisavate elatusvahendite olemasolu tingimusele ei saa lisanduda nõue vahendite päritolu kohta. Lõpuks, mis puutub Cheni minekusse lirimaale ainsa eesmärgiga saada oma lapsele liikmesriigi kodakondsus ja seejärel kindlustada endale ja lapsele Ühendkuningriigis elamise õigus, meenutab Euroopa Kohus, et kodakondsuse saamise ja kaotamise tingimuste kindlaksmääramine on iga liikmesriigi pädevuses. Liikmesriik ei või piirata teise liikmesriigi kodakondsuse andmise tagajärgi, kehtestades lisatingimusi kodakondsuse tunnustamisele asutamislepinguga ettenähtud põhivabaduste kasutamiseks.

Ema elamisõigusega seoses märgib Euroopa Kohus, et direktiiv 90/364 annab elamisõiguse selle valdaja „ülalpeetavatele“ ülenejatele sugulastele, millest saab teha järelduse, et pereliikme materiaalse toetuse tagab elamisõiguse valdaja. Kohus leidis, et antud kohtuasjas on tegemist täpselt vastupidise olukorraga. Cheni ei saa pidada oma lapse „ülalpeetavaks“ ülenejaks sugulaseks. Kuid kui lapsele nõustatakse andma EÜ artikli 18 ja direktiivi 90/364 alusel elamisõigus, ei saa keelduda last hooldavale vanemale loa andmisest elada koos lapsega vastuvõtvas liikmesriigis, vastasel korral muutub lapse elamisõigus sisutuks.

3.3. Kaupade vaba liikumise valdkonnas tuli Euroopa Kohtul muuhulgas hinnata toiduainete ja toidulisandite koostist ning joogipakendeid käsitlevaid siseriiklikke õigusnorme.

Kohtuasjas Greenham ja Abel (Euroopa Kohtu 5. veebruari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-95/01, EKL 2004, lk I-1333) küsis Tribunal de grande instance de Paris (Prantsusmaa), kus oli pooleli kriminaalmenetlus toiduaineid turustava äriühingu ühiste juhatajate üle, Euroopa Kohtult EÜ artikli 234 alusel, kas liikmesriik võib keelata oma territooriumil ilma eelneva loata turustada teises liikmesriigis õiguspäraselt toodetud ja turustatud toiduaineid sellel alusel, et need sisaldavad toitaineid, mille lisamine inimtoidule on siseriiklike eeskirjade kohaselt keelatud, ja vitamiine koguses, mis ületab siseriiklikult kehtestatud igapäevase soovitatud päevadoosi või ohutuse piire.

Pärast seda, kui Euroopa Kohus oli sedastanud põhikohtuasjas käsitletavate siseriiklike õigusnormide käsitamist koguseliste piirangutega samaväärsete meetmetena, märkis kohus, et need on sellest hoolimata EÜ artikli 30 alusel teatud tingimustel õigustatud. Ühelt poolt peavad need eeskirjad sätestama korra, mille kohaselt saavad ettevõtjad lisada toitaine lubatud ainete riiklikku loetellu. See kord peab olema hõlpsalt ligipääsetav ja teostatav mõistliku aja jooksul ning vajadusel olema kohtus vaidlustatav. Teiselt poolt saavad siseriiklikud pädevad asutused toitaine lubatud ainete riiklikku loetellu lisamise taotluse tagasi lükata vaid juhul, kui see aine kujutab endast tegelikku ohtu rahvatervisele.

² Nõukogu 28. juuni 1990. aasta direktiiv 90/364/EMÜ elamisõiguse kohta (EÜT 1990, L 180, lk 26).

Niisugust ohtu tuleb Euroopa Kohtu arvates hinnata kõige usaldusväärsemate olemasolevate teaduslike andmete ja kõige hilisemate rahvusvaheliste uuringute tulemuste põhjal. Lõpetuseks märgib kohus, et kuna need eeskirjad moodustavad erandi ühenduse territooriumil kaupade vaba liikumise põhimõttest, tuleb nende puhul piirduda vaid sellega, mis on tegelikult rahvatervise kaitsmise seisukohast vajalik, ja need peavad olema taotletava eesmärgiga proportsionaalsed.

Samal päeval kuulutatud kohtuotsuses (kohtuasi C-24/00, komisjon v. Prantsusmaa, EKL 2004, lk I-1277) leidis Euroopa Kohus, et Prantsusmaa on rikkunud EÜ artiklist 28 tulenevaid kohustusi just sellega, et Prantsusmaa ei kehtestanud lubatud ainete loetellu toitainete lisamise korda, mis oleks ligipäätav, läbipaistev ja teostatav mõistliku aja jooksul, ega põhjendanud keeldumisotsuseid rahvatervise tegelikku ohustamist käsitleva üksikasjaliku hinnangu alusel.

Kohtuasjas komisjon v. Saksamaa (Euroopa Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-387/99, EKL 2004, lk I-3751) ja kohtuasjas komisjon v. Austria (Euroopa Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-150/00, EKL 2004, lk I-3887) esitas komisjon Euroopa Kohtusse kaks hagi Saksamaa ja Austria vastu EÜ artiklis 28 sätestatud kaupade vaba liikumise põhimõtte rikkumise kohta põhjusel, et komisjonini oli jõudnud mitmeid kaebusi Saksamaal ja Austrias rakendatava haldustava suhtes liigitada automaatselt ravimitena teatavatest vitamiinidest ja/või mineraalainetest valmistatud preparaate, mida seaduslikult turustatakse toidulisanditena liikmesriigis, kust neid imporditakse, juhul kui nende ainete kogus ületab soovitusliku päevadoosi (kohtuasi C-150/00) või ületab seda kolmekordselt (kohtuasi C-387/99).

Nende hagide toetuseks väitis komisjon sisuliselt seda, et iga vitamiini või mineraalaine ravimina liigitamine tuleb läbi viia üksikujuhtumite kaupa, võttes arvesse farmakoloogilisi omadusi, mis on kindlaks tehtud teaduse hetketasemele tuginedes. Vitamiinide ja mineraalainete ohtlikkuse tase oli erinev. Kõnealuste ainete ühesugune üldine ja abstraktne käsitlemine läks seega kaugemale sellest, mis on EÜ artiklis 30 sätestatud tervisekaitse seisukohalt vajalik, ning ei olnud seetõttu proportsionaalne. Vaidlusalusest tavast tingitud kaupade vaba liikumise takistamist ei saa järelikult õigustada, isegi kui sellel oli õiguspärane eesmärk.

Komisjoni argumenti pooldanud Euroopa Kohus leidis, et vitamiinipreparaatide või mineraalaineid sisaldavate preparaate ravimiteks liigitamise üle otsustamiseks ravimpreparaate käsitleva direktiivi 65/65 tähenduses peavad liikmesriigi asutused kohtu kontrolli all juhtumitega eraldi tegelema, võttes arvesse nende preparaate kõiki omadusi, eriti nende koostist, farmakoloogilisi omadusi, kasutusviisi, levitamise ulatust, tarbijate teadlikkust nende kohta ja nende kasutamisega kaasnevaid ohte. Vitamiinipreparaadi või mineraalaineid sisaldava preparaadi ravimina liigitamine üksnes selles sisalduva aine soovitatud päevadoosi alusel ei vasta täielikult iga preparaadi farmakoloogiliste omaduste alusel liigitamise nõuetele. Kuigi on tõsi, et vitamiinide ja mineraalainete kontsentratsioonitase, alates millest preparaate ravimitena liigitatakse, varieerub sõltuvalt konkreetsest vitamiinist või mineraalainest, ei tähenda see tingimata seda, et iga preparaat, mis sisaldab neid aineid soovituslikku päevadoosi ületavas või kolmekordses koguses, kuulub ravimi mõiste alla direktiivi 65/65³ tähenduses.

³ Nõukogu 26. jaanuari 1965. aasta direktiiv 65/65/EMÜ, mis käsitleb ravimpreparaatidega seotud ning õigus- ja haldusnormidega kehtestatud sätete ühtlustamist (EÜT 1965, L 22, lk 369).

Eeltoodu põhjal leidis Euroopa Kohus, et vaidlusalune tava takistab kaubavahetust, kuna preparaate, mis on teises liikmesriigis seaduslikult toidulisanditena turustatud või toodetud, ei saa turustada Saksamaal ja Austrias seni, kui nad on läbinud ravimite müügilubade väljastamiskorra. Sellist takistamist ei saa õigustada EÜ artikli 30 alusel. Kuigi kõnealune säte annab liikmesriikidele teatud kaalutusõiguse rahvatervise kaitsega seoses, peavad kohaldatavad vahendid olema proportsionaalsed taotletava eesmärgiga, mida ei ole võimalik saavutada ühendusesisese kaubanduse suhtes vähempiiravate vahenditega. Seejuures nentis Euroopa Kohus, et vaidlusaluse tava süstemaatilise tõttu ei saa tuvastada ja hinnata rahvatervisele avalduvat tegelikku ohtu, mis nõuab vitamiinide ja mineraalainete lisamise mõju väljaselgitamiseks üksikasjaliku analüüsi läbiviimist juhtumite kaupa. Seetõttu on ravimi müügiluba nõutav ka preparaadi puhul, mis rahvatervist tegelikult ei ohusta. Nendel kaalutlustel otsustas Euroopa Kohus, et Saksamaa ja Austria on rikkunud EÜ artiklist 28 tulenevaid kohustusi.

Kahes eraldiseisvas kohtuasjas – kohtuasi komisjon v. Saksamaa (Euroopa Kohtu 14. detsembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-463/01, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) ja kohtuasi Radlberger Getränke ja S. Spitz (Euroopa Kohtu 14. detsembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-309/02, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) – paluti Euroopa Kohtul otsustada, kas ühenduse eeskirjade järgi on lubatavad Saksamaal vastuvõetud meetmed, mille eesmärk oli joogipakenditest põhjustatud keskkonnaprobleemide kõrvaldamine. Üldiselt kohaldatakse nimetatud liikmesriigis ühekorrapakendites jookide tootjate ja turustajate suhtes tagatisraha võtmise ja pakendite tagasivõtmise kohustust. Samas saavad nad seda kohustust täita üldises kogumissüsteemis osalemise teel. Nad kaotavad selle võimaluse, kui Saksamaal turuleviidud korduskasutuspakendis jookide osakaal on kahe järjestikuse aasta jooksul langenud alla teatava protsendi.

Kohtuasi C-463/01 käsitleb komisjoni poolt Saksamaa vastu esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi. Asutamislepingute järelevalvaja seisukoha järgi kujutavad eespool mainitud sätted endast kaubanduse tõkkeid. Mineraalveetootjad, kes kõik on ühenduse direktiivi kohaselt kohustatud villima allikal, peavad taluma erilist koormust, kui nende asukoht on teises liikmesriigis.

Kohtuasjas C-309/02 eelotsusetaotluse kohta tehtud otsus puudutas põhimõtteliselt sarnast probleemi. Austria äriühingud Radlberger ja Spitz ekspordivad Saksamaale karastusjooke ning on ühinenud üldise jäätmekogumissüsteemiga „Der Grüne Punkt”. Need kaks ettevõtjat esitasid Verwaltungsgericht Stuttgart’ile kaebuse, väites, et Saksamaa korduskasutuspakendite kvoodisüsteem ning sellega seotud kohustused on vastuolus direktiiviga 94/62⁴ ja kaupade vaba liikumist reguleerivate asutamislepingu sätetega. Saksamaa kohus otsustas menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule eelotsuse küsimused.

Kuna direktiiv 94/62 ei ühtlusta täielikult siseriiklikke süsteeme pakendite korduskasutamiseks, võib Euroopa Kohtu hinnangul Saksa õigusnorme hinnata kaupade vaba liikumist käsitlevate asutamislepingu sätete alusel.

Kuigi neid siseriiklikke norme kohaldatakse vahet tegemata, ei mõjuta need Saksamaal toodetud jookide ja teistest liikmesriikidest pärit jookide turustamist ühesuguselt. Üldiselt

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. detsembri 1994. aasta direktiiv 94/62/EÜ pakendite ja pakendijäätmete kohta (EÜT 1994, L 365, lk 10).

pakendikogumissüsteemilt üleminek tagatistraha ja individuaalse tagasivõtmise süsteemile toob üldiselt kõikide tootjate jaoks kaasa lisakulusid. Siiski kasutavad väljaspool Saksamaad asuvad tootjad palju rohkem ühekorrapakendeid kui Saksa tootjad. Seega on need meetmed seda laadi, et takistavad teistest liikmesriikidest pärit vee turustamist.

Keskkonnakaitsega seotud põhjenduste kohta märgib Euroopa Kohus, et tagatistraha võtmise ja individuaalse tagasivõtmise süsteemi sisseseadmine aitab parandada pakendijäätmete taaskasutamist ja aitab kaasa jäätmete vähendamisele looduskeskkonnas. Võimalik üleminek kohustusliku tagatistraha võtmise süsteemile aitab pealegi kaasa jäätmete vähendamisele, julgustades ettevõtjaid kasutama korduskasutuspakendeid. Niisiis on siseriiklikud õigusnormid vajalikud taotletavate eesmärkide saavutamiseks.

Samas peab õigusakt, mis seab tagatistraha ja individuaalse tagasivõtmise süsteemi sisseseadmise sõltuvusse korduskasutuspakendite osakaalust, olema siiski proportsionaalne. See on nii üksnes juhul, kui muutustega kohanemiseks jäetakse mõistlik üleminekuaeg, mis tagab, et kõik asjaomased tootjad ja turustajad saavad toimivas süsteemis tegelikult osaleda.

Kohtuasjas C-309/02 otsustas Euroopa Kohus, et selle nõude täitmise peab kindlaks tegema siseriiklik kohus.

Kohtuasjas C-463/01 märkis Euroopa Kohus seoses mineraalvee allikal villimise kohustusega, et siseriiklikud õigusnormid ei ole kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega, kuna ametiasutuste poolt lubatud üleminekuaeg oli ainult kuus kuud.

3.4. Töötajate vaba liikumise valdkonnas väärivad erilist tähelepanu neli Euroopa Kohtule eelotsuse saamiseks esitatud kohtuasja. Esimene nendest – kohtuasi Collins (Euroopa Kohtu 23. märtsi 2004. aasta otsus kohtuasjas C-138/02, EKL 2004, lk I-2703) – puudutas Ühendkuningriigi kohtus pooleliolevat vaidlust. Nimetatud liikmesriigis on töötajatele ettenähtud „töötaja toetuse” maksmine sõltuv alalise elukoha tingimusest või tingimusest, et isik on töötaja määruse nr 1612/68⁵ tähenduses või vastavalt direktiivile 68/360 Ühendkuningriigis elamisõigust omav isik. Brian Francis Collins sündis Ameerika Ühendriikides ning tal on Ameerika ja liri topeltkodakondsus. Olles 1978. aastal viibinud oma õpingute raames ühe semestri Ühendkuningriigis ning 1980. ja 1981. aastal töötanud 10 kuud osalise tööajaga ja juhutöid tehes baarides ja müügisektoris, pöördus ta 1998. aastal sinna töötamise eesmärgil tagasi. Ta taotles töötaja toetust, mille maksmisest talle keelduti põhjusel, et ta ei ole Ühendkuningriigi alaline elanik ega määruse nr 1612/68 tähenduses töötaja ning tal ei ole õigust direktiivi 68/360⁶ kohaselt selles riigis elada. Sellega seoses esitati Euroopa Kohtule kolm eelotsuse küsimust: neist kaks esimest käsitlesid vastavalt määrust ja direktiivi, samas kui kolmandas küsiti üldisemalt, kas võib olla mõni ühenduse õiguse säte või põhimõte, mis toetaks asjaomase isiku nõudeid.

⁵ Nõukogu 15. oktoobri 1968. aasta määrus (EMÜ) nr 1612/68 töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires (EÜT 1968, L 257, lk 2).

⁶ Nõukogu 15. oktoobri 1968. aasta direktiiv 68/360/EMÜ liikmesriikide töötajate ja nende perekondade liikumis- ja elamispiirangute kaotamise kohta ühenduse piires (EÜT 1968, L 257, lk 13).

Küsimuse osas, kas Collins on töötaja määruse nr 1612/68 tähenduses, leidis Euroopa Kohus, et kuna tema viimasest tööalasest tegevusest Ühendkuningriigis on möödunud 17 aastat, ei ole ta selles liikmesriigis tööturuga piisavalt tihedalt seotud. Collins'i olukord on võrreldav mistahes isiku omaga, kes otsib oma esimest töökohta. Kohus tõi esile, et sellega seoses tuleb eristada isikuid, kes otsivad töökohta vastuvõtvast liikmesriigis, ilma et nad oleksid varem seal töötanud, isikutest, kes on juba selles liikmesriigis tööturule sisenenud. Kui esimesena nimetatud saavad võrdse kohtlemise põhimõttest kasu üksnes töö saamise osas, saavad teised määruse nr 1612/68 artikli 7 lõike 2 alusel taotleda samu sotsiaal- ja maksusoodustusi, mis selle riigi kodanikest töötajad. Euroopa Kohus jäi antud asjas arvamusele, et Collins ei ole töötaja selles tähenduses, kus see mõiste hõlmab isikuid, kes on juba tööturule sisenenud. Kuna määrus nr 1612/68 ei kasuta mõistet „töötaja” ühetaoliselt, leidis Euroopa Kohus, et siseriikliku kohtu ülesanne on kindlaks teha, kas Ühendkuningriigi õigusakt viitas just nimelt sellele tähendusele.

Direktiivi 68/360 osas märkis Euroopa Kohus esmalt, et asutamislepingus sätestatakse liikmesriikide kodanikele, kes otsivad tööd teises liikmesriigis, õigus elada vastava riigi territooriumil, mida võidakse ajaliselt piirata. Direktiivis 68/360 ettenähtud liikmesriigi territooriumil elamise õigus on tagatud kodanikele, kes selles liikmesriigis juba töötavad. Collins ei olnud sellises olukorras ja seetõttu ei saanud ta kõnealusele direktiivile viidata.

Lõpetuseks analüüsis Euroopa Kohus Ühendkuningriigi õigusakte seonduvalt võrdse kohtlemise põhiprintsiibiga. Liikmesriigi kodanikud, kes otsivad tööd teises liikmesriigis, kuuluvad Euroopa Kohtu arvates EÜ asutamislepingu artikli 48 kohaldamisalasse ja seetõttu saavad nad kasu artikli 48 lõikes 2 sätestatud õigusest võrdsele kohtlemisele. Kas selline õigus võrdsele kohtlemisele laieneb ka rahalistele hüvitistele, nagu töötaja toetus? Põhimõtteliselt peaks vastus eitav olema, kui võtta arvesse Euroopa Kohtu eespool osutatud kohtupraktikat, mille kohaselt võrdne kohtlemine sotsiaalsete ja rahaliste hüvitiste osas laieneb ainult neile isikutele, kes on juba tööturule sisenenud, samas kui teised saavad sellest kasu üksnes töö saamisega seonduvalt. Euroopa Kohus võttis sellele vaatamata seisukoha, et liidu kodakondsuse sisseviimist ja liidu kodanike suhtes kehtiva võrdse kohtlemise õiguse kohta kohtupraktikas antud tõlgendusi silmas pidades, ei ole enam võimalik võrdse kohtlemise põhimõtet kehtestava EÜ asutamislepingu artikli 48 lõike 2 kohaldamisalast välja arvata liikmesriigi tööturul töö saamist soodustavad rahalised hüvitised. Käesolevas asjas on Ühendkuningriigi õigusaktiga kehtestatud alalise elukoha tingimus viimase kodanike poolt kergemini täidetav. Seda saab õigustada ainult objektiivsete asjaoludega, mis ei sõltu asjaomaste isikute kodakondsusest ja on proportsionaalsed siseriikliku õigusakti õigustatud eesmärgiga. Euroopa Kohus märgib, et siseriiklik seadusandja oli õigustatud tagama, et toetuse taotleja ja tööturu vahel on tegelik seos, pidades eelkõige silmas, et asjaomane isik on tegelikult mõistliku aja jooksul tööd otsinud. Proportsionaalsuse tagamiseks ei tohi selleks nõutav elamisperiood ületada ajavahemikku, mis on riiklikele ametiasutustele vajalik tegemaks kindlaks, kas asjaomane isik otsib tegelikult tööd.

Teine kohtuasi – kohtuasi Trojani (Euroopa Kohtu 7. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-456/02, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) – puudutas elatusvahenditeta Prantsuse kodanikku, kes majutati Brüsselis asuvasse Päästearmee ühiselamusse, kus ta ülalpidamise ja mõningase taskuraha eest tegi personaalse sotsiaal- ja kutsealase reintegratsiooni programmi raames umbes 30 tundi nädalas mitmesuguseid töid. Kas tal on EÜ artiklite 39, 43 või 49 kohaselt õigus nõuda elamisõigust

vastavalt kas töötajana, füüsilisest isikust ettevõtjana või teenuseid osutava või saava isikuna? Kui tal sellist õigust ei ole, kas ta saaks elamisõigust nõuda vahetult EÜ artikli 18 alusel üksnes seetõttu, et ta on liidu kodanik?

Tribunal du travail de Bruxelles pöördus Euroopa Kohtu poole just elamisõiguse küsimuses, kuigi kohtuasi esitati tema menetlusse pärast seda, kui Centre public d'aide sociale (CPAS) de Bruxelles keeldus asjaomasele isikule toimetulekutoetust (*minimex*) määramast.

Õiguse suhtes elada vastava riigi territooriumil töötajana juhtis Euroopa Kohus kõigepealt tähelepanu mõistele „töötaja” ühenduses kasutatavas tähenduses. Töösuhte oluline tunnus seisneb selles, et üks isik teeb kindlaksmääratud ajavahemiku jooksul teise isiku kasuks ja viimase kontrolli all tööd, mille eest makstakse talle töötasu. Ei siseriiklikust õigusest tulenev töösuhte õiguslik omapära ega ka asjaomase isiku tootlikkuse tase, töötasu maksmise vahendite päritolu või piiratud töötasu summa saa avaldada oma mõju. Euroopa Kohus leidis, et antud juhul on kõik tasuliseks töösuhteks vajalikud tingimused, st alluvussuhe ja töötasu maksmine, olemas: asjaomasele isikule Päästearmee poolt natuuras ja sularahas makstud summad kujutasid endast vastutasu tema poolt kõnesoleva ühiselamu kasuks ja viimase kontrolli tehtud töö eest. Siiski tuleb veel kindlaks teha, kas tehtav töö oli tegelik ja tulemuslik või vastupidi, niivõrd vähetähtis, et seda võib pidada vaid marginaalse ja kõrvalise tähendusega tegevuseks, mille puhul ei saa isikut töötajaks lugeda. Euroopa Kohus jättis sellega seoses eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnata, kas tehtav töö oli tegelik ja tulemuslik, kuid andis samas viimasele juhiseid, mille kohaselt tuli siseriiklikul kohtul eelkõige välja selgitada, kas tehtavat tööd saab tavapäraselt käsitleda tööturu ühe osana, olles võtnud arvesse ühiselamu staatust ja tegevust, sotsiaalse reintegratsiooni programmi sisu ning tehtava töö olemust ja sooritamist.

Euroopa Kohus lükkas tagasi ka argumendi asutamisõigust käsitlevate sätete kohaldamise võimalikkuse kohta, kuna asjas oli kindlaks tehtud, et tegemist on palgatööga, ja lükkas tagasi ka teenuste osutamise sätete kohaldamise võimalikkuse, mis välistavad igasuguse alalise või vähemalt ajaliselt piiramata tegevuse.

Seoses EÜ artiklis 18 ettenähtud õigusega elada liidu kodanikuna liikmesriigi territooriumil, märkis kohus, et see säte on vahetult kohaldatav, kuid ütles kohe samas, et õigus sellele toetuda ei ole tingimusteta: see võib sõltuda piirangutest ja tingimustest, sh direktiivi 90/364⁷ artiklist 1, mis annab liikmesriikidele õiguse keelduda liidu kodanikele elamisloa andmisest, kui neil puuduvad piisavad elatusvahendid. Kõnealuseid piiranguid ja tingimusi tuleb siiski kohaldada kooskõlas ühenduse õigusega ja eriti proportsionaalsuse põhimõtet arvestades. Kohus leidis käesolevas asjas, et elatusvahendite puudumine sundis asjaomast isikut taotlema *minimex*'i, mis olemasoleva faktina õigustab direktiivi 90/364 kohaldamist ja välistab võimaluse toetuda EÜ artiklile 18.

Samas sedastas Euroopa Kohus, et Trojanil on elamisluba. Kohus rõhutas omal algatusel, et seoses sotsiaaltoetusega nagu *minimex*, on Trojanil võimalik toetuda EÜ artiklile 12, et tagada Belgia kodanikega võrdne kohtlemine.

Kolmas kohtuasi – kohtuasi Baldinger (Euroopa Kohtu 16. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-386/02, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) – puudutas 2000.

⁷ Nõukogu 28. juuni 1990. aasta direktiiv 90/364/EMÜ elamisõiguse kohta (EÜT 1990, L 180, lk 26).

aastal vastu võetud Austria seadust sõjavangidele hüvitise maksmise kohta, milles nähakse ette igakuise hüvitise maksmine endistele sõjavangidele, kuid mille lisatingimuseks on see, et hüvitise saajal on Austria kodakondsus. Euroopa Kohtule esitati eelotsuse küsimus selle kohta, kas selline õigusakt on kooskõlas töötajate vaba liikumist käsitlevate sätetega. Käesolevas asjas keelduti kõnealuse hüvitise maksmisest ühele endisele Austria kodanikule, kes oli aastatel 1945–1947 NSVL-s sõjavang, kuid kes sai 1967. aastal Rootsi kodakondsuse ning kaotas seetõttu Austria kodakondsuse.

Euroopa Kohus analüüsis kõnealust õigusakti, võttes järgemööda aluseks määruse nr 1408/71⁸, määruse nr 1612/68⁹ ja EÜ artikli 39 lõike 2.

Määruse nr 1408/71 osas märkis Euroopa Kohus, et kõnealune toetus ei kuulu selle kohaldamisalasse, kuna määruse artikli 4 lõikes 4 sätestatu kohaselt ei kohaldata seda määrust „sõja või selle tagajärgede ohvrite hüvitisskeemide suhtes”. Kohus asus seisukohale, et kõnealust toetust makstakse endistele sõjavangidele, kes tõendavad oma pikka sõjavangis viibimist, riikliku tunnustusena nende poolt läbielatud kannatuste eest, ning seega makstakse seda kui vastutasu riigile osutatud teenete eest.

Euroopa Kohus esitas identsed põhjendused määrust nr 1612/68 käsitledes: kõnealune toetus ei kuulu selle määruse kohaldamisalasse, kuna see toetus ei ole võrreldav liikmesriigi töötajatele esmajoonelise töötaja või alalise elaniku staatuse alusel määratava toetusega ning ei vasta seetõttu nimetatud määruse artikli 7 lõikes 2 sätestatud „sotsiaalsete soodustuste” peamistele tunnusoontele.

Lõpuks jõuab Euroopa Kohus sama järelduseni ka EÜ artikli 39 lõike 2 alusel, mis hõlmab tööhõivetingimusi, töö tasustamist ja muid töötingimusi. Kohtu arvamuse järgi ei saa seda sätet laiendada hüvitistele, mis on seotud kodanike poolt nende oma riigi teenimisega sõjaajal ja mille esmane eesmärk on tagada nimetatud isikutele tasu nende kannatuste eest, mida nad pidid oma riigi eest läbi elama.

Neljas kohtuasi – kohtuasi Merida (Euroopa Kohtu 16. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-400/02, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) – tulenes ühest Saksa kohtus menetluses olevast kohtuasjast. Saksamaal nähakse riigi territooriumil olevatele välisrelvajõudude tsiviiltöötajatele kohaldatavas kollektiivlepingus muu hulgas ette Saksa riigi poolt nendele töötajatele töölepingu lõpetamise korral „ajutise lisatoetuse” maksmine. Prantsusmaal elav Merida, kes töötas kuni 1999. aastani Baden-Badenis paiknevates Prantsuse relvajõududes, sai seda toetust alates sellest ajast. Kuid toetuse arvutamise meetodika ajendas teda esitama hagi Saksa riigi vastu. Kõnealust toetust arvutati töötasu alusel, millest siiski oli Saksamaal kohaldatav maks fiktiivselt maha arvatud, seda isegi siis, kui – nagu Merida puhul – töötasu kuulub kahe riigi vahelise topeltemaksustamise vältimise lepingu kohaselt maksustamisele elukohariigi järgselt, milleks antud juhul on Prantsusmaa. Saksamaa Bundesarbeitsgericht pöördus Euroopa Kohtu poole küsimusega, kas vaidlustatud arvutusmeetod on kooskõlas EÜ artikliga 39.

⁸ Nõukogu 14. juuni 1971. aasta määrus (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes, mida on muudetud ja ajakohastatud nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 (EÜT 1997, L 28, lk 1).

⁹ Nõukogu 15. oktoobri 1968. aasta määrus (EMÜ) nr 1612/68 töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires (EÜT 1968, L 257, lk 2).

EÜ asutamislepingu osutatud artiklile lisaks toetus Euroopa Kohus esitatud küsimusele vastamiseks määruse nr 1612/68¹⁰ artikli 7 lõikes 4 sätestatud diskrimineerimise keelule. Pärast seda, kui Euroopa Kohus oli meelde tuletanud, et kui see ei ole objektiivselt õigustatud või kavandatava eesmärgi suhtes proportsionaalne, on siseriiklik säte otsestelt diskrimineeriv, kui ta võib oma olemuselt mõjutada võõrtöölisi oma riigi töötajatega võrreldes rohkem ja järelikult panna võõrtöölisi ilmselt ebasoodsamasse olukorda, märkis kohus edasi, et antud kohtuasjas fiktiivne Saksamaal kohaldatava maksu mahaarvamine selleks, et välja selgitada alussumma ajutise lisatoetuse suuruse määramiseks, paneb piirialatöötajad nagu Merida ebasoodsasse olukorda. Kuigi selle arvutamise meetodi rakendamisega oli tagatud see, et Saksamaa elanikud saavad esimesel aastal pärast töölepingu lõppemist töösuhtes oleva töötajaga samaväärse sissetuleku, ei kehtinud see Prantsuse elanike suhtes, kelle toetus sarnaselt nende töötasuga oli maksustatav Prantsusmaal.

Selleks, et siiski põhjendada vaidlustatud arvutusmeetodi rakendamise viisi piirialatöötajate suhtes, tõi Saksamaa valitsus põhjendustena välja haldamise lihtsustamise ja finantskulude piiramise. Euroopa Kohus lükkas need vastuväited kindlalt tagasi, kuna need ei saa mingil juhul õigustada EÜ asutamislepingust tulenevate kohustuste mittejärgmist.

3.5. Teenuste osutamise vabadus oli kõne all kohtuasjas Omega (Euroopa Kohtu 14. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-36/02, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata). Saksa õiguse alusel asutatud äriühing Omega käitis Bonnis (Saksamaa) seadet spordiala („laser-sport“) harrastamiseks, mis oli inspireeritud filmist „Tähtede sõda“ ja milleks kasutati kaasaegset lasertehnikat. See seade koosnes automaatrelvaga sarnanevatest laserrelvadest ning laskeradade seintel või mängijate vestidel olevatest laserkiire sensoritest. Pidades meelelahutuslikke mänge, kus matkitakse tapmist inimväärikust riivavaks ja seega avalikule korrale ohtlikuks, andis politsei määruse, millega keelas äriühingul inimsihtmärkide pihta sihtimiseks mõeldud vahendite käitamise. Pärast Omega halduskaebuse rahuldamata jätmist ja politsei osutatud haldusmeetme vastu esitatud apellatsioonkaebusi, esitas Omega Bundesverwaltungsgericht'ile revisjonikaebuse.

Oma kaebuse toetuseks väitis ta muu hulgas, et vaidlustatud määrus rikub EÜ artiklis 49 ettenähtud teenuste osutamise vabadust, kuivõrd kõnealuses seadmes kasutatava varustuse ja tehnika tarnijaks on Suurbritannia äriühing. Bundesverwaltungsgericht sedastas, et kuigi ärieesmärgil „tapmismängu“ korraldamine kujutab endast tõepoolest alama astme kohtu otsuse kohaselt rünnet inimväärikuse vastu, mis on Saksamaa põhiseaduse kohaselt keelatud, kahjustab selle keelustamine siiski EÜ artiklis 49 ettenähtud teenuste osutamise vabadust. Niisiis otsustas ta esitada Euroopa Kohtule EÜ artikli 234 alusel küsimuse, kas muu hulgas on EÜ artikliga 49 kooskõlas keelata majandustegevus seetõttu, et see on vastuolus siseriiklikus põhiseaduses olevate põhiväärtustega.

Sellega seoses tõi Euroopa Kohus, et vaidlustatud määrus, millega keelati Omegal kasutada oma mänguseadmes Ühendkuningriigi äriühingu poolt väljatöötatud ja viimase poolt Ühendkuningriigis eelkõige frantsiisilepingu alusel seaduslikult turustatavat mudelit, mõjutab EÜ artikli 49 alusel teise liikmesriigi teenuseosutajatele ja tarbijatele tagatud teenuste osutamise vabadust. Samas märkis kohus veel, et kuna nii ühendus kui ka

¹⁰ Nõukogu 15. oktoobri 1968. aasta määrus (EMÜ) nr 1612/68 töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires (EÜT 1968, L 257, lk 2).

liikmesriigid peavad põhiõigustest kinni pidama, on nende õiguste kaitse õigustatud huvi, mille tõttu võib ühenduse õigusest tulenevate kohustuste, isegi sellise EÜ asutamislepinguga tagatud põhivabaduse, nagu teenuste osutamise vabadus, põhimõtteline piiramine olla õigustatud. Teenuste osutamise vabadust piiravaid meetmeid saab avaliku korra kaalutlustega siiski põhjendada ainult siis, kui need meetmed on vajalikud huvide kaitseks, mille tagamine on meetmete eesmärk ja ainult niivõrd, kuivõrd eesmärki ei saa saavutada vähem piirava meetmega. Sellele vaatamata rõhutab kohus, et vastuvõetud sätete vajalikkust ja proportsionaalsust ei saa välistada üksnes põhjendusel, et liikmesriigis on kasutusel teise liikmesriigi omast erinev kaitsekord. Teisi sõnu võib Saksamaa keelata Ühendkuningriigi poolt lubatu, kui on tuvastatav keelustamiseks kohaldatava meetme vajalikkus ja proportsionaalsus, millega on Euroopa Kohtu arvates käesolevas asjas tegemist. Ühelt poolt on keeld korraldada ärieesmärgil selliseid meelelahutuslikke mänge, milles matkitakse vägivallaakte inimeste suhtes, eriti inimeste tapmist, vastavuses inimväärikuse kaitse tasemega, mida Saksamaa Liitvabariigis on põhiseadusega soovitud tagada. Teisalt keelates ainult sellise lasermängu versiooni, milles inimeste pihta tulistatakse, ei ole vaidlustatud määrus ulatuslikum, kui on vajalik soovitud eesmärgi saavutamiseks. Nendel põhjustel leiab kohus, et seda määrust ei saa pidada meetmeks, mis põhjendamatult piirab teenuste osutamise vabadust.

3.6. Kapitali vaba liikumise valdkonnas tuleb mainida kohtuasja Manninen (Euroopa Kohtu 7. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-319/02, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata), milles käsitleti Soome seadust dividendide maksustamise kohta. Osutatud õigusakti kohaselt saab siseriikliku äriühingu aktsionär lisaks dividendidele maksukrediiti proportsionaalselt ettevõtja makstud tulumaksuga. Seda maksukrediiti kompenseeritakse dividendidelt võetavatest maksudest, nii et tegelikkuses ei pea aktsionär dividendide pealt tulumaksu maksma. Seevastu maksukrediidi kohaldamise õigus on välistatud juhul, kui on tegemist teise liikmesriigi äriühinguga.

Kõnesolev süsteem, mis lõpptulemusena viib selleni, et aktsionärile makstavaid dividende enam ei maksustata, ei jätnud Euroopa Kohtule kahtlustki, et tegemist on EÜ artikli 56 tähenduses kapitali vaba liikumise piiramisega, kuna seda rakendati ainult Soome äriühingute poolt makstavate dividendide suhtes, kuigi, nagu kohus mainis, kuulub otsene maksustamine liikmesriikide pädevusse. See süsteem paneb halvemasse olukorda isikud, kes saavad dividende teise liikmesriigi äriühingult, millega kaotatakse huvi nendesse äriühingutesse investeerimiseks ning seeläbi omab nimetatud äriühingute suhtes piiravat mõju seoses sellega, et see takistab neil koguda oma kapitali Soomest. Kohus lükkas tagasi argumendi nimetatud piirangu võimaliku õigustamise kohta EÜ artikli 58 lõike 1 punkti a alusel, mis lubab maksumaksjate erinevat kohtlemist nende kapitali investeerimise koha põhjal. Kohus märkis, et kõnealust erandit peab tõlgendama kitsalt ja selle kohaldamine on piiratud artikli 58 lõike 3 alusel, mis osutab suvalisele diskrimineerimisele ja varjatud piirangutele. Selleks et erinevat kohtlemist saaks pidada EÜ artikli 58 lõike 1 kohaselt lubatud ebavõrdseks kohtlemiseks, aga mitte EÜ artikli 58 lõikes 3 keelatud suvaliseks diskrimineerimiseks, peab erinev kohtlemine hõlmama olukordi, mis ei ole objektiivselt võrreldavad, või saab erinevat kohtlemist õigustada üldisest huvist lähtuvate kaalukate põhjustega, milleks on vajadus kaitsta maksusüsteemi terviklikkust. Peale selle peab ta olema kooskõlas ka proportsionaalsuse põhimõttega.

Esmalt lükkas Euroopa Kohus tagasi argumendi olukordade võrreldamatuse kohta. Pidades silmas Soome maksuseaduse eesmärki – vältida sellise kasumi topelt-

maksustamist ettevõtte tulumaksu ja üksikisiku tulumaksuga, mida jaotab äriühing, kuhu on paigutatud investeering –, on üksnes Soomes maksukohustuslasteks olevad aktsionärid võrreldavas olukorras, olenemata sellest, kas neile maksab dividende siseriiklik äriühing või teise liikmesriigi äriühing, kuivõrd neil kahel juhtumil võivad dividendid, jättes kõrvale maksukrediidi, kuuluda topeltmaksustamisele.

Kõnealuste õigusnormide toetuseks märkusi esitanud valitsused – käesolevas asjas Soome valitsus, kuid ka Prantsuse ja Ühendkuningriigi valitsus – osutasid samuti vajadusele tagada siseriikliku maksusüsteemi terviklikkus. Kuna Euroopa Kohus oli seda sisuliselt oma kohtuasjas Bachmann (Euroopa Kohtu 28. jaanuari 1992. aasta otsus kohtuasjas C-204/90, EKL 1992, lk I-249) ja kohtuasjas komisjon v. Belgia (Euroopa Kohtu 28. jaanuari 1992. aasta otsus kohtuasjas C-300/90, EKL 1992, lk I-305) juba aktsepteerinud kui potentsiaalset õigustust asutamislepinguga tagatud põhivabaduste piiramiseks, on sellele kontseptsioonile mitmel korral toetutud, kuid siia maani tulemusteta. Kohtuasjas Manninen tehtud otsus andis Euroopa Kohtule uuesti võimaluse selgitada, et niisugusel õigustamisel põhineva argumendi õnnestumiseks peab olema vahetu seos asjaomase maksusoodustuse ja selle soodustuse kompenseerimise vahel asjakohase maksu mahaarvamise. Seda argumenti tuleb hinnata ka kõnealuste maksualaste õigusnormidega taotletavaid eesmäärke arvestades. Käesolevas asjas on seaduse eesmärk vältida topeltmaksustamist; kuigi maksusoodustuse (maksukrediit) ja kompenseeriva maksu mahaarvamise (Soome äriühingu poolt makstav ettevõtte tulumaks) vahel on tõepoolest seos, ei ole see seadus vajalik maksusüsteemi ühtsuse säilitamiseks. Kohus leidis, et teise liikmesriigi äriühingu aktsionärile maksukrediidi andmine, mis vastab selle äriühingu poolt samas liikmesriigis makstavale ettevõtte tulumaksule, on vähem piirav meede, mis samas ei ohusta maksusüsteemi terviklikkust.

Kohus jätkas, et antud asjaoludel on kohane arvestada aktsionärile, kes sai dividende teises riigis asuvalt äriühingult, antava maksukrediidi arvutamisel selle äriühingu poolt teises liikmesriigis tegelikult makstud maksu. Tegelikult makstud maksu kindlaksmääramisega seotud võimalikud raskused ei saa sellisel juhul õigustada kapitali vaba liikumise takistamist, mis tuleneb Soome seadusest.

3.7. Konkurentsieeskirjade osas väärivad tähelepanu üheksa kohtuasja, sh neli liidetud kohtuasja.

Liidetud kohtuasjades AOK-Bundesverband jt (16. märtsi 2004. aasta otsus kohtuasjades C-264/01, C-306/01, C-354/01 ja C-355/01, EKL 2004, lk I-2493) esitasid Oberlandesgericht Düsseldorf ja Bundesgerichtshof Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust EÜ artiklite 81, 82 ja 86 tõlgendamiseks seoses vaidlustega haigekassade liitude ja ravimiettevõtjate vahel, mille esemeks oli riiklikus ravikindlustussüsteemis puudujäägi kõrvaldamiseks Saksa seadusandja kehtestatud kindel ülemmäär, milleni haigekassad ravimi- ja hooldusvahendite kuludes osalevad.

Oberlandesgericht Düsseldorf ja Bundesgerichtshof küsisid sisuliselt Euroopa Kohtult, kas EÜ asutamislepingus ettenähtud konkurentsieeskirjadega on vastuolus haigekassa gruppide, nagu haigekassade liidud, poolt summade kindla ülemmäära kehtestamine, mis vastavad haigekassa poolt hüvitatavate ravimite hindade ülemmääradele. Jaatava vastuse korral küsis Bundesgerichtshof lisaks, kas nende gruppide suhtes saab kohaldada

ühelt poolt kahju tekitava teguri kõrvaldamise kohustust ja teiselt poolt summade kindla ülempiiri kehtestamisega põhjustatud kahju hüvitamist.

Euroopa Kohus kordas sellega seoses oma „Poucet ja Pistre” kohtupraktikas esitatud arvamust, et ühenduse konkurentsioiguses ei hõlma ettevõtja mõiste asutusi, kelle ülesandeks on riikliku ravikindlustuse ja vanaduspensioni kindlustusskeemide haldamine, kes taotlevad üksnes sotsiaalset eesmärki ega ole seotud majandustegevusega. Kohus võttis seisukoha, et kirjeldatud olukorraga on tegemist haigekassade puhul, kes hoolimata sellest, et seadusandja on andnud neile teatavas ulatuses vabadust maksemäärade kehtestamiseks aruka haldamise edendamiseks, on seaduse alusel kohustatud maksma oma liikmetele sisuliselt samasuguseid kohustuslikke hüvitisi, mis ei sõltu makse suurusest. Niisiis otsustas Euroopa Kohus kõnealustes kohtuasjades, et „summade kindla ülemmäära kehtestamisel täidavad haigekassad üksnes neile seadusega pandud Saksamaa sotsiaalkindlustussüsteemi haldamise ülesannet ning nad ei ole majandustegevusega seotud ettevõtjad” (punkt 64). Järelikult ei ole EÜ artiklid 81 ja 82 selliste meetmete suhtes kohaldatavad.

Kohtuasjas IMS Health (Euroopa Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-418/01, EKL 2004, lk I-5039) esitas Landgericht Frankfurt am Main Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse EÜ artikli 82 tõlgendamiseks seoses kahe ravimi- ja tervishoiusektori haaravate turu-uuringutega tegeleva äriühingu vahelise vaidlusega, kus üks pool taotles õigust kasutada teise poole väljatöötatud ühiksüsteemi ravimite kohalikku läbimüüki puudutavate andmete kogumiseks Saksamaal.

Kuna Landgericht Frankfurt am Main oli seisukohal, et üks ettevõtja ei saa kasutada õigust keelata oma teose mis tahes ebaseaduslikku kasutamist, kui ta tegutseb EÜ artikli 82 tähenduses kuritarvitaval viisil, keeldudes andmast teisele ettevõtjale luba mõistlikel tingimustel, esitas ta Euroopa Kohtule kolm küsimust asutamislepingu osutatud sätte tõlgendamiseks.

Kõigepealt asus Euroopa Kohus seisukohale, et „selgitamaks, kas valitsevat seisundit omava ettevõtja keeldumine andmast luba talle kuuluva intellektuaalomandiõigusega kaitstud ühiksüsteemi kasutamiseks on kuritarvitav, tuleb võtta asjaoludena arvesse kasutajate osalemismäära selle struktuuri väljatöötamisel ning potentsiaalsete kasutajate kantavaid kulusi alternatiivse struktuuri alusel esitatud ravimite kohalikku läbimüüki käsitlevate uuringute ostmiseks, et teha kindlaks, kas kaitstud struktuur on sellist liiki uuringute turustamiseks hädavajalik” (punkt 30). Teiseks, osutades „Magill” kohtupraktikale, leidis Euroopa Kohus, et „ettevõtja, kes omab valitsevat seisundit ja kellele kuulub intellektuaalomandiõigus ühiksüsteemile, mis on liikmesriigis ravimite kohalikku läbimüüki käsitlevate uuringute esitamiseks hädavajalik, keeldumine anda luba selle struktuuri kasutamiseks teisele ettevõtjale, kes soovib samuti neid andmeid samas liikmesriigis koguda, kujutab endast EÜ artikli 82 mõttes valitseva seisundi kuritarvitamist, kui on täidetud järgmised tingimused: luba taotleb ettevõtja kavatseb pakkuda turul, kus kõnealuseid andmeid kogutakse, uusi kaupu või teenuseid, mida intellektuaalomandi valdaja ei paku ja mille järele on potentsiaalsete tarbijate poolt nõudmine; keeldumine ei ole põhjendatud objektiivsete kaalutlustega; keeldumine tagab intellektuaalomandi valdajale turu ravimite läbimüüki käsitlevate andmete kogumiseks asjaomases liikmesriigis, välistades sellel turul igasuguse konkurentsi” (punkt 52).

Ülejäänud neli tähelepanuväärivat kohtuasja konkurentsieeskirjade osas puudutavad riigiabi.

Kohtuasjas Itaalia v. komisjon (Euroopa Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-372/97, EKL 2004, lk I-3679) tegi Euroopa Kohus otsuse Itaalia Vabariigi esitatud hagiavalduse alusel, milles viimane taotles komisjoni 30. juuli 1997. aasta otsuse 98/182/EÜ osalist tühistamist, milles leiti, et Friuli-Venezia Giulia maakonna poolt aastatel 1981–1995 sama maakonna autoveoettevõtjatele antud abi on osaliselt ühisturuga kokkusobimatu ja nõuti selle osalist tagasimaksmist. Friuli-Venezia Giulia maakond võttis järjestikku vastu kaks sisuliselt identset seadust, millest üks asendas teise, mis käsitlesid meetmeid maakonnale olulise transpordi ning rendi või tasu eest teostatava kaupade autoveo edendamiseks ja arendamiseks. Nimetatud seadustes nähti ette kolm meetet selles sektoris tegutsevate ja nimetatud maakonnas asutatud ettevõtjate kasuks: nende sisuks olid vastavalt intressitoetused seadmete ostmiseks ja infrastruktuuri arendamiseks võetud laenukohustuste täitmiseks, teiseks, sõidukite, haagiste ja poolhaagiste koos sõidukite hooldus- ja remondiseadmete ja kaupade käitlemiseks ettenähtud seadmete liisimisega seotud kulutuste rahastamine, ning kolmandaks, gruppidele ja muus vormis tegutsevatele ühendustele kuni 50% ulatuses seadmete ja vahendite ehituseks või ostmiseks suunatud investeeringute rahastamine.

Vaidlustatud abikava hindamisel EÜ artikli 87 lõike 1 alusel tegi komisjon vahet abil, mida antakse rahvusvaheliste vedudega tegelevatele ettevõtjatele ja abil, mida saavad ettevõtjad, kes tegelevad vedudega üksnes kohalikul, maakondlikul ja riiklikul tasandil. Viimati nimetatute puhul tehti neil omakorda vahet selle alusel, kas abi anti enne või pärast 1. juulit 1990, mil jõustus komisjoni määrus nr 4059/89, millega avati teisena nimetatud turg ühenduse konkurentsile. Kuna vaidlustatud otsus oli vahepeal siiski esimese astme kohtu poolt mitmete abisaajate ettevõtjate taotlusel osaliselt tühistatud (Euroopa Kohtu Esimese Astme Kohtu 15. juuni 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-298/97, T-312/97, T-313/97, T-315/97, T-600/97–T-607/97, T-1/98, T-3/98–T-6/98 ja T-23/98: Alzetta jt v. komisjon, EKL 2000, lk II-2319) ja tühistamistaotlus käesolevas asjas kaotas oma tähenduse ning võttes arvesse, et komisjon oli nõustunud esimese astme kohtu poolt antud tõlgendusega pärast 1. juulit 1990. aastat üksnes kohaliku, maakondliku ja riikliku tasandi vedudega tegelevatele ettevõtjatele antud abi kohta, pidi Euroopa Kohus kõnealust otsust lõpuks hindama vaid selles osas, milles see tunnistas ebaseaduslikuks rahvusvaheliste vedudega tegelevatele ettevõtjatele antud vaidlustatud abi.

Itaalia Vabariik esitas sel viisil antud abi tähtsuse vähendamiseks mitmeid õiguslikke aluseid või väiteid, mis seondusid kas antava abi mõõdukusega või enamuse abisaajate põhiliselt kohalikku tähtsust omava tegevusega, millest ta tegi järelduse, et abil on ühendusesisesele kaubandusele ja konkurentsile minimaalne mõju, ning püüdis tõestada, et abi suhtes ei ole kohaldatav EÜ artikli 87 lõikes 1 sätestatud keeld. Euroopa Kohus lükkas kõik esitatud argumendid tagasi, kinnitades mitmeid oma kohtupraktikast tulenevaid põhimõtteid. Kuna Itaalia Vabariik väitis, et komisjon ei tõendanud tegelikku ja konkreetset ohu olemasolu konkurentsi moonutamiseks, argumenteeris kohus, et kui liikmesriik annab abi ilma eelnevalt sellest kavandamise perioodil komisjonile teatamata, siis selle abi ühisturuga kokkusobimatuks tunnistamise otsuses ei pea välja tooma konkurentsile või liikmesriikidevahelisele kaubandusele avaldatavat tegelikku mõju. Euroopa Kohus kinnitas ka seda, et abi suhteliselt tagasihoidlik summa või abisaaja ettevõtja suhteline väiksus ei välista põhimõtteliselt võimalust, et ühendusesisest kaubandust võidakse kahjustada. Sama teemaga seoses tuletas Euroopa Kohus meelde, et EÜ artikli 87 lõike 1 kohaldamise

tingimus, mille kohaselt peab abi kahjustama liikmesriikidevahelist kaubandust, ei sõltu osutatud veoteenuste kohalikust või regionaalsest ulatusest või asjaomase tegevuse tähtsusest. Lisaks sellele otsustas Euroopa Kohus veel kord, et liikmesriigi taotlus ühtlustada ühepoolsete meetmete abil teatavas majandussektoris konkurentsitingimusi teistes liikmesriikides valitsevate tingimustega ei võta neilt meetmetelt riigiabi iseloomu. Olenemata eespool öeldust, isegi kui teatavatel juhtudel piisab riigiabi andmise asjaoludest tõendamaks, et abi võib kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust ja moonutada või ähvardada moonutada konkurentsi, jääb komisjoni kohustuseks vähemalt need asjaolud oma otsuse põhjendustes välja tuua. Veel märkis Euroopa Kohus, et samaaegselt konkurentstile ja ühendusesisesele kaubandusele abi poolt avaldatava mõju hindamisega peab komisjon kaaluma abi kasulikku ja kahjulikku mõju kaubandustingimustele ja moonutusteta konkurentsi säilitamisele ning kohtulik kontroll komisjoni kaalutusõiguse kasutamise viisi üle piirdub protseduuri- ja põhjendamisreeglite järgmise kindlakstegemisega, esitatud faktide täpsuse kontrollimisega ning õigusvea, faktidega seonduva ilmse hindamisvea ja võimu kuritarvitamise puudumise kindlakstegemisega. Samuti väitis Itaalia Vabariik, et kuna vaidluse all oleva abi mõju abisaajate ettevõtjate olukorrale on tähtsusetu, rikuks antud abi tagasimaksmine proportsionaalsuse põhimõtet. Euroopa Kohus langetas järjekordselt otsuse, mille kohaselt ebaseaduslikult antud riigiabi tagasimaksmist ei saa põhimõtteliselt pidada asutamislepingu riigiabi käsitlevate eesmärkide suhtes ebaseaduslikuks meetmeks ega komisjonipoolseks kaalutusõiguse piiride ületamiseks, kuivõrd sellise meetmega püütakse vaid taastada endine olukord. Vastuseks Itaalia viimasele argumendile kinnitas Euroopa Kohus, et kuigi ebaseadusliku abi saaja võib toetuda erakorralistele asjaoludele, mille alusel ta võis õiguspäraselt eeldada abi seaduslikkust ja seega keelduda selle abi tagasimaksmisest, ei saa liikmesriik, kelle ametiasutused andsid abi EÜ artiklis 88 ettenähtud protseduurireegleid rikkudes, viidata sellele õiguspärasele ootusele, et vältida kohustust võtta vajalikke meetmeid rakendamaks komisjoni otsust, millega nõutakse abi tagasimaksmist. Seetõttu jättis Euroopa Kohus selle osa Itaalia Valitsuse esitatud hagist rahuldamata, mis ei olnud oma tähtsust kaotanud.

Teine kohtuasi Itaalia v. komisjon (Euroopa Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-298/00 P, EKL 2004, lk I-4087) tõusetus samuti Friuli-Venezia Giulia maakonna poolt autoveoettevõtjatele aastatel 1981–1995 antud riigiabi andmisega seotud vaidlusest. Täpsemalt oli selle kohtuasja aluseks Itaalia Vabariigi apellatsioonkaebus, kes oli hagejate toetuseks astunud menetlusse esimeses astmes ning kes vaidlustas esimese astme kohtu eespool nimetatud 15. juuni 2000. aasta otsuse kohtuasjas Alzetta jt v. komisjon, milles see kohus jättis osaliselt rahuldamata mitmete abisaajate ettevõtjate esitatud taotlused komisjoni 30. juuli 1997. aasta otsuse 98/182/EÜ osaliseks tühistamiseks. Komisjon esitas ka ise vastuapellatsioonkaebuse, milles ta väitis, et mainitud ettevõtjate poolt esimese astme kohtule esitatud hagi on vastuvõetamatu põhjusel, et vaatamata otsuses sisalduvale abi tagasimaksmise nõudele, oli see otsus suunatud Itaalia Vabariigile ja käsitles riiklikku riigiabikava ega puudutanud abisaajaid ettevõtjaid isiklikult ning just seetõttu oleks esimese astme kohus pidanud kontrollima vastuvõetavuse küsimust omal algatusel.

Alustuseks jättis Euroopa Kohus komisjoni esitatud vastuapellatsioonkaebuse rahuldamata põhjendusega, et ettevõtja, kes sarnaselt hagejatele esimeses astmes ei ole kõnealuse otsusega seotud kui ainult ettevõtja asjaomases sektoris ja potentsiaalne abisaaja vaidlustatud abikava raames, vaid selle skeemi raames tegelikult individuaalse abi saajaks olemise tõttu ja mille tagasimaksmist komisjon nõuab, ei ole samas olukorras hagejatega, kelle suhtes on komisjoni otsus üldiselt kohaldatav meede.

Kohtuasja sisu osas tuli Euroopa Kohtul otsustada eelkõige selle üle, millises ulatuses võib vaidlustatud abi mõjutada ühendusesisest kaubandust ja konkurentsi. Kohus pidi ka välja selgitama, kas õiguspärase ootuse kaitse ja proportsionaalsuse põhimõtte välistavad abi tagasimaksmise.

Esimese küsimuse osas märkis Euroopa Kohus, et „uue abi, millest tuleb EÜ artikli 88 lõike 3 kohaselt abi rakendamisele eelnevalt informeerida, hindamise käigus ei pea komisjon kindlaks tegema selle abi tegelikku mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele, vaid seda, kas kõnealune abi võib nimetatud kaubandust kahjustada” ning rõhutas, et „kui komisjon peaks oma otsuses tõendama juba antud abi tegelikku mõju, siis eelistatakse selle tulemusena liikmesriike, kes annavad abi EÜ artikli 88 lõikes 3 sätestatud teatamiskohustust rikkudes, ja kahjustatakse neid liikmesriike, kes annavad teavet abi kohta selle kavandamise perioodil” (punkt 49). Kohus leidis taas kord, et „abi suhteliselt tagasihoidlik summa või abisaaja ettevõtja suhteline väiksus ei välista põhimõtteliselt võimalust, et ühendusesisest kaubandust võidakse kahjustada” ning et „suhteliselt tagasihoidlik abisumma võib kahjustada liikmesriikidevahelist konkurentsi ja kaubandust, kui sektoris, kus abisaajad ettevõtjad tegutsevad, esineb tugev konkurents” (punkt 54). Lõpetuseks kohus kinnitas oma seisukohta, et „liikmesriigi taotlus ühtlustada ühepoolsete meetmete abil teatavas majandussektoris konkurentsitingimusi teistes liikmesriikides valitsevate tingimustega ei võta neilt meetmetelt riigiabi iseloomu” (punkt 61).

Apellatsioonkaebuse teise osa suhtes märkis Euroopa Kohus, et kuna ebaseadusliku abi keelustamine tagasimaksmise kaudu on abi ebaseaduslikkuse loogiline tagajärg, „ei saa ebaseaduslikult antud riigiabi tagasimaksmist eelneva olukorra taastamiseks pidada põhimõtteliselt asutamislepingu riigiabi käsitlevate eesmärkide suhtes ebaseaduslikuks meetmeks” (punkt 75). Samuti keeldus kohus antud asjas kohaldamast kohtuasjas RSV v. komisjon tehtud otsuses (Euroopa Kohtu 24. novembri 1987. aasta otsus kohtuasjas C-223/85, EKL 1987, lk 4617, punkt 17) esitatud seisukohta, mille kohaselt „komisjoni viivitamine otsustamisega, et abi on ebaseaduslik ja tuleb seetõttu keelustada ja liikmesriigi poolt tagasi nõuda, võib teatud juhtudel abisaajatele tekitada abi suhtes õiguspärase ootuse, millega takistatakse komisjonil nõudmast sellelt liikmesriigilt abi tagasinõudmist” (punkt 90). Kohus leidis, et asjaolusid, millega põhjendati otsust eelnimetatud kohtuasjas, ei esinenud käesolevas asjas. Nii nagu komisjoni esitatud vastuapellatsioonkaebuse, jättis kohus seetõttu rahuldamata ka Itaalia Vabariigi appellatsioonkaebuse.

Kohtuasjas Saksamaa v. komisjon (Euroopa Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-277/00, EKL 2004, lk I-3925) tegi Euroopa Kohus otsuse Saksamaa Liitvabariigi esitatud hagiavalduse alusel, milles viimane taotles komisjoni 11. aprilli 2000. aasta otsuse 2000/567/EÜ tühistamist seoses riigiabi andmisega endises Saksa Demokraatlikus Vabariigis asutatud äriühingule, mis oli sel ajal turuliider tarbija nõuetele kohandatud lülituse tootmises ja millest sai mitmete restruktureerimiste tulemusena System Microelectronic Innovation GmbH (SMI), milles 51%-list enamusosalust omas Brandenburgi liidumaa ning mille ülejäänud aktsiakapital kuulus Ameerika äriühingule Synergy Semiconductor Corporation (Synergy). SMI oli saanud finantsabi Brandenburgi liidumaaalt, Treuhandanstalt'ilt (Saksamaa avalik-õiguslik asutus, mille tegevusalaks oli endise Saksa Demokraatliku Vabariigi äriühingute restruktureerimine) ja selle õigusjärglaselt investeeringute või tegevuse lõpetamise toetuste maksmise või laenude kaudu. Pärast SMI tegevuses esinenud raskusi oli ta siiski sunnitud esitama pankrotiavalduse, mille tagajärjel sai tema ärinimeks „SMI iG”, likvideerimisel olev äriühing, ja määrati pankrotihaldur, kes SMI tegevuse jätkamise kindlustamiseks ja 105

töökoha säilitamiseks moodustas eraldi üksuse „SiMI”; konsultatsioonide, turunduse, arenduse ja mikroelektroonikatoodete loomisega seotud tegevus ja teenuste osutamine oli juba üle antud SiMI-le täielikult kuuluvale tütarettevõtjale „MD & D”. Brandenburgi liidumaa ja Treuhandanstalt'i õigusjärglane andsid eraldunud üksusele finantsabi enne kui SiMI ja MD & D leidsid endale ostja ja MD & D omandas lõpuks SiMI aktsiakapitali.

Kuna komisjon oli vaidlustatud otsuses seisukohal, et SMI-le ja eraldunud üksusele vastavalt antud toetused ja laenud on ühisturuga kokkusobimatud, andis komisjon Saksamaa Liitvabariigile korralduse võtta kõik vajalikud meetmed, et saada tagasi vaidlustatud abi isikutelt, kellele seda antud, kelleks komisjoni sõnul olid äriühingud SMI, SiMI ja MD & D ning mistahes muu äriühing, kellele nimetatute varasid komisjoni otsuse tagajärgede vältimiseks on üle antud või võidakse üle anda.

Kuigi Saksamaa valitsus väitis, et nii Treuhandanstalt'i kui ka tema õigusjärglase poolt SMI-le antud toetused on hõlmatud Treuhandanstalt'i tegevust käsitleva erandliku raamkavaga, mille eesmärk on restruktureerida endise Saksa Demokraatliku Vabariigi äriühingud ja tagada nende üleminek plaanimajanduselt turumajandusele, kuivõrd abi anti valitsuse seisukoha järgi seoses SMI erastamisega, leidis Euroopa Kohus, et „mõistet „erastamine” tuleb Treuhandanstalt'i abikavade puhul tõlgendada kitsalt” (punkt 24) ning kuigi „ei saa välistada, et vähemusosaluse omandamist avalik-õiguslikus äriühingus koos selle äriühingu tegeliku kontrolli üleminekuga võib pidada „erastamiseks” Treuhandanstalt'i abikavade kohaselt” (punkt 25), ei kehti see antud asjas, sest Treuhandanstalt oli omandanud mitmes suhtes kontrolli SMI üle pärast seda, kui Synergy'st oli saanud tema aktsiakapitali omanik. Kohus jõudis samade põhjendustega samale järeldusele ka Brandenburgi liidumaa poolt SMI-le antud laenude suhtes.

Saksamaa valitsus väitis teise võimalusena ka seda, et EÜ artikli 87 lõike 2 punktis c sätestatud erand, mille kohaselt Saksamaa jagamisest kahjustatud Saksamaa Liitvabariigi teatud piirkondade majandusele antud abi sobib ühisturuga sel määral, mis on vajalik nimetatud jagamisest põhjustatud majandusliku halvemuse korvamiseks, on käesolevas asjas kohaldatav. Kohus lükkas ka selle seisukoha tagasi põhjendusega, et Saksamaa valitsus ei esitanud ühtegi asjaolu, mis oleks tõendanud, et vaidlusalune abi oli vajalik Saksamaa jagamisest põhjustatud majandusliku halvemuse korvamiseks. Kohus juhtis siinjuures tähelepanu sellele, et „kuigi Saksamaa ühendamise järgselt on EÜ artikli 87 lõike 2 punkt c uute liidumaade suhtes rakendatav, saab seda teha vaid samadel tingimustel, mida kohaldati endistes liidumaades enne kõnealuse ühendamise kuupäeva. Kuna väljend „Saksamaa jagamine” viitab ajalooliselt 1948. aastal kahe okupeeritud tsooni vahelise eraldusjoone loomisele, võib sellisel juhul „jagamise põhjustatud majanduslik halvemus” tähendada isoleerimisest tingitud majanduslikku halvemust vaid teatud Saksamaa piirkondades, mida niisuguse füüsilise piiri loomine kaasa tõi, nagu sideühenduse katkemine või turgude kaotamine kaubandussuhete katkestamise tõttu Saksamaa kahe territoriaalse ala vahel. Seevastu seisukoht, et EÜ artikli 87 lõike 2 punkti c alusel lubati uute liidumaade majandusarengu ilmse mahajäämuse kompenseerimist täies ulatuses, jättis kõrvale nii selle sätte erandlikkuse kui ka tausta ja eesmärgid. Uute liidumaade majanduslik halvemus tervikuna ei olnud otseselt põhjustatud Saksamaa geograafilisest jagamisest EÜ artikli 87 lõike 2 punkti c mõttes ning „arengulisi erinevusi endiste ja uute liidumaade vahel saab põhjendada muude põhjustega kui Saksamaa jagamisest tingitud geograafilise lõhega, eelkõige erinevate poliitilis-majanduslike süsteemide kehtestamisega Saksamaa erinevates osades” (punktid 49–53).

Lõpetuseks vaidlustas Saksamaa valitsus kõnealuses otsuses sisalduva tagasimaksmise nõude, mille aluseks oli muu hulgas abisaajate ringi ebaseaduslik laiendamine. Euroopa Kohus tühistas vaidlustatud otsuse just nimetatud osas. Kohus võttis seisukoha, et ühelt poolt nõudes SiMI omandanud äriühingult MD & D esimesele antud riigiabi tagasimaksmist, eiras komisjon riigiabi tagastamist käsitlevaid põhimõtteid. Seoses eeltooduga kohus märkis, et „kui äriühing, kes on saanud ebaseaduslikku riigiabi, ostetakse turuhinnaga, st kõrgeima hinnaga, mida erainvestor tavalistes konkurentsitingimustes oleks valmis selle äriühingu eest antud olukorras maksma, eriti pärast riigiabi saamist, on abielemente hinnatud turuhindade alusel ja lisatud ostuhinnale. Sellistel tingimustel ei saa väita, et ostja on saanud kasu võrreldes teiste turul tegutsevate ettevõtjatega” (punkt 80). Veel tühistas kohus vaidlusaluse otsuse selles osas, milles nõuti eraldunud äriühingult abi tagasimaksmist, mida oli antud ettevõttele, mille tegevust ta pidanuks jätkama. Kohus otsustas, et kuigi „ei saa välistada, et kui eraldunud äriühingud luuakse abi saanud ettevõtja osalise tegevuse jätkamiseks, kui see ettevõtja ise on pankrotistunud, siis võib vajadusel ka nendelt äriühingutelt nõuda kõnealuse abi tagasimaksmist, kui on tehtud kindlaks, et nad tegelikult säilitavad abi saamisega seotud konkurentsieelise, mis võib muu hulgas kõne alla tulla juhtudel, kui need eraldunud äriühingud omandavad likvideerimisel oleva äriühingu vara ilma selle eest turuhinda maksmata või kui on kindlaks tehtud, et kõnealuste äriühingute loomisega püütakse hoida kõrvale selle abi tagasimaksmise kohustusest”, ei tähenda pelgalt asjaolu, et abisaaja ettevõtja käitis oli teatud perioodil selle äriühingu poolt rendile antud, viimasele konkurentsieelise tekkimist seoses rendileandjale antud abiga ligi kolm aastat enne rentniku loomist (punktid 86, 88–89). Kuna Euroopa Kohus tühistas samuti MD & D kohustuse maksta tagasi SMI-le antud abi ning selle kohustuse laiendamise „igale ettevõttele, kellele on üle antud SMI, SiMI või MD & D varasid või kavatsetakse neid üle anda käesoleva otsuse tagajärgede vältimiseks”, säilitasid vaid SMI ja SiMI kohustuse maksta tagasi neile antud abi.

Kohtuasjas Pearle jt (Euroopa Kohtu 15. juuli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-345/02, EKL 2004, lk I-7139), mille aluseks oli Hoge Raad der Nederlanden'i poolt esitatud eelotsusetaotlus EÜ artikli 87 lõike 1 ja artikli 88 lõike 3 tõlgendamise küsimuses, mis olid esile kerkinud vaidluses seoses optikaseadmete hulgi müüjaid esindava avalik-õigusliku kutseühingu, Hoofdbedrijfschap Ambachten („HBA”), poolt tema liikmetele kehtestatud maksude seaduslikkusega. Vaidlusaluse meetme sisuks oli „kohustuslik sihtotstarbeline makse” optika äriühingute ühise reklaamikampaania rahastamiseks.

Kolme esimese küsimusega tahtis Hoge Raad der Nederlanden sisuliselt teada, kas HBA poolt optika äriühingute kasuks reklaamikampaaniate rahastamist võib pidada EÜ artikli 87 lõike 1 tähenduses riigiabiks, ning kas, võttes vajadusel arvesse vähese tähtsuse reeglit, oleks pidanud nendest HBA reeglitest, millega kehtestati tema liikmetele maksed nende kampaaniate rahastamiseks, kui abikava elementidest komisjonile teatama EÜ artikli 88 lõike 3 kohaselt. Ta soovis selgitust selle kohta, kas põhikohtuasjas hagejatele kehtestatud kohustuslikud sihtotstarbelised maksed on sel põhjusel, et neil on otsene seos võimaliku mitteteatatud abiga, samuti ebaseaduslikud, mille tulemusena peab nad põhimõtteliselt tagasi maksma. Neljanda ja viienda küsimusega soovis eelotsusetaotluse esitanud kohus veel teada, kas sellistel asjaoludel, nagu põhikohtuasjas käsitletakse, on ühenduse õigusega vastuolus asjaomaste kohtute poolt kohaldada Hollandi kohtupraktikas rakendatavat formaalse õigusjõu reeglit, mille kohaselt ei saa nad hinnata HBA otsuste seaduslikkust, millega kehtestatakse põhikohtuasja hagejatele makse, kui nimetatud otsuste aluseks olevad reeglid on vastu võetud vastuolus EÜ artikli 88 lõikega 3.

Olles tuvastanud, et isegi kui HBA-d vaadelda avalik-õigusliku asutusena, ei tule käesolevas asjas välja, et reklaamikampaaniat rahastati riiklike ametivõimude käsutuses olevatest vahenditest. Vastupidi – eelotsust taotlevast kohtuotsusest tuleneb, et HBA poolt kasutatud summad kõnealuse reklaamikampaania rahastamiseks koguti kampaaniast kasu saavatelt liikmetelt reklaamikampaania korraldamiseks ettenähtud kohustuslike sihtotstarbeliste maksude teel, mille algatus tuli pealegi eraõiguslikult optikute ühingu, tegi Euroopa Kohus otsuse, et „EÜ artikli 87 lõiget 1 ja artikli 88 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et avalik-õigusliku kutseühingu poolt tema liikmete kasuks ja nende poolt otsustatud liikmete tasutud sihtotstarbelise makse abil rahastamiseks kehtestatud reeglid ei kujuta endast mainitud sätete mõttes abi ning seetõttu ei pidanud nendest eelnevalt komisjoni teavitama, sest on tuvastatud, et rahastamine toimus selle avalik-õigusliku kutseühingu vahenditest, mida tal polnud võimalik ühelgi ajamomendil vabalt käsutada” (punkt 41). Sel põhjusel ei olnud enam vajalik vastata kahele viimasele küsimusele.

3.8. Kaubamärkide valdkonnas väärib tähelepanu kohtuasi Koninklijke KPN Nederland (Euroopa Kohtu 12. veebruari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-363/99, EKL 2004, lk I-1619). 2. aprillil 1997 esitas äriühing Koninklijke KPN Nederland Beneluxi Kaubamärgiametile („amet”) taotluse sõna „Postkantoor” (hollandi keeles „postkontor”) kaubamärgina registreerimiseks paberi, kartongi ja nendest materjalidest toodetud kaupade ja mitmete muude teenuste tähistamiseks. Amet keeldus selle registreerimisest põhjusel, et kõnealune tähis vaid kirjeldab postkontoriga seotud kaupu ja teenuseid. Gerechtshof te ’s Gravenhage, kellele KPN esitas hagi ameti otsuse vaidlustamiseks, esitas Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust kaubamärke käsitleva esimese direktiivi tõlgendamiseks.¹¹

Muu hulgas tuli kindlaks teha, kas asjaolu, et kaubamärk on ühes liikmesriigis teatavate kaupade ja teenuste tähistamiseks registreeritud, mõjutab teises liikmesriigis sarnase kaubamärgi registreerimistaotluse kontrollimist sarnaste kaupade ja teenuste tähistamiseks. Euroopa Kohus vastas sellele küsimusele eitavalt: sellel asjaolul ei ole mingit tähtsust. Pädev ametiasutus on kohustatud kontrollima kaubamärgi eripära eelkõige asjaomaste kaupade ja teenuste suhtes. Samuti küsis Madalmaade kohus, kas direktiivi artikli 3 lõike 1 punktis c ettenähtud kirjeldatud tähiste keelamine laieneb tähistele või märkidele, mis kirjeldavad asjaomaste kaupade ja teenuste omadusi, kui eksisteerivad levinumad tähised ja märgid samade omaduste kirjeldamiseks. Kohus märkis, et keelates kirjeldavad tähised, järgitakse eespool nimetatud sättega avaliku huviiga seotud eesmärki, st selliseid tähiseid või märke võivad kõik vabalt kasutada ning välistades nende kaubamärgina registreerimise tõttu kasutamise ainult ühe ettevõtja poolt. Kui pädev ametiasutus jõuab eeltoodud asjaoludel järeldusele, et tähis kujutab endast käesoleval ajal asjast huvitatud ringkondade arvates asjaomaste kaupade ja teenuste omaduste kirjeldust või kui on mõistlik oletada, et see saab nii olema tulevikus, peab ametiasutus kaubamärgi registreerimisest keelduma. Sel puhul on ebaoluline, kas eksisteerib teisi levinumaid tähiseid või märke. Vaatluse alla tuleb võtta ka asjaolu, et Beneluxi kaubamärgiõiguse kohaselt laieneb ühes Beneluxi riigi- või kohalikus keeles väljendatud õigus kaubamärgile automaatselt tõlgetele teistesse keeltesse. Kohus on seisukohal, et see on tegelikult samastav mitmete erinevate kaubamärkide registreerimisega. Pädev asutus peab seega sellises olukorras tegema kindlaks, kas selle märgi kirjeldus kõikides tõlgetes võib olla kirjeldav. Euroopa Kohtul tuli samuti otsustada eristusvõime ja kirjeldavuse vahelise seose üle. Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitas järgmise küsimuse:

¹¹ Esimene nõukogu 21. detsembri 1988. aasta direktiiv 89/104/EMÜ kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT 1989, L 40, lk 1).

kui kaubamärk on kirjeldav teatavate kaupade ja teenuste suhtes, kuid ei ole seda teiste kaupade ja teenuste suhtes, kas see tähendab tingimata seda, et tal on eristusvõime ka nende teiste kaupade või teenuste suhtes? See andis Euroopa Kohtule võimaluse meelde tuletada, et iga selles sättes loetletud registreerimise keeldumispõhjus on teistest sõltumatu ja nõuab eraldi kontrollimist, kuigi asjaomaste sätete kohaldamisalad ilmselt kattuvad. Järelikult asjaolu, et mõni nimetatud põhjustest ei ole kaubamärgi suhtes kohaldatav, ei pruugi välistada, et selle suhtes on kohaldatav muu põhjus. Peale selle peab kaubamärgi eristatavuse kindlaks tegemiseks seda hindama registreerimistaotluses nimetatud kaupade ja teenuste suhtes; kui kaubamärgi registreerimist taotletakse mitmete kaupade ja teenuste kohta, on vajalik kontrollida, et ühegi kõnealuse kauba või teenuse suhtes ei ole registreerimisest keeldumise põhjused kohaldatavad, mis võib sõltuvalt vaatlusalustest kaupadest ja teenustest erinevatele järeldustele viia. Sel alusel leidis kohus, et pädev ametiasutus ei saa järeldada, et kaubamärgil on eristusvõime teatud kaupade ja teenuste suhtes üksnes põhjusel, et ta on kirjeldav teiste kaupade ja teenuste suhtes, isegi juhul, kui registreerimist taotletakse nende kaupade ja teenuste kohta tervikuna. Mis puutub asjaolusse, et sõna „Postkantoor” koosneb elementidest, millest igaüks kirjeldab registreerimistaotluses toodud kaupade ja teenuste tunnuseid, märkis Euroopa Kohus, et kaubamärgi kirjeldavana käsitlemiseks ei piisa sellest, et iga selle elementi saab pidada kirjeldavaks: sõna ise peab kirjeldav olema. Kuigi üldreeglina võib öelda, et pelk elementide kombinatsioon, millest igaüks on kirjeldav, jääb iseenesest kirjeldavaks, ei pruugi see kehtida juhul, kui kõnealune kombinatsioon jätab mulje, mis on piisavalt erinev pelgalt nendest kirjeldavatest elementidest koosnevast kombinatsioonist, kui sõna on ülimuslik nimetatud elementide summa suhtes kombinatsiooni ebataavaliste omaduste tõttu seoses kõnealuste kaupade ja teenustega või kui sõna on igapäevakeeles käibele läinud ja saanud kindla tähenduse, mille tulemusena on ta edaspidi oma elementidest sõltumatu (sellisel juhul siiski eeldusel, et sõna ise ei ole kirjeldav). Tuleb mainida, et Benelux-Gerechthof'i esitatud eelotsuse küsimusele seoses vaidlusega, kus amet keeldus registreerimast toiduaineid käsitleva tähise „BIOMILD” selle kirjeldavate omaduste tõttu, andis Euroopa Kohus kohtuasjas C-265/00: Campina Melkunie (Euroopa Kohtu 12. veebruari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-265/00, EKL 2004, lk I-1699) samasuguse vastuse.

3.9. Liikmesriikide õigusaktide ühtlustamist käsitlevate meetmetega seotud ulatuslikust kohtupraktikast tuleb tähelepanu juhtida kolmele Fixtures Marketing kohtuasjale (Euroopa Kohtu 9. novembri 2004. aasta otsused kohtuasjades C-46/02, C-338/02 ja C-444/02, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) ja kohtuasjale The British Horseracing Board jt (Euroopa Kohtu 9. novembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-203/02, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata), mis käsitlesid nn *sui generis* õigust direktiivi 96/9¹² kohaselt ja selles ettenähtud õiguskaitse ulatust spordikihlvedude puhul. Euroopa Kohtule esitati nimetatud direktiivi sätete tõlgendamiseks mitu eelotsuse küsimust seoses vaidlustega, kus mõned kihlvedude korraldajad Rootsis, Kreekas, Soomes ja Ühendkuningriigis kasutasid avaldatud teavet, kuid mille haldamine või korraldamine usaldati teistele isikutele – põhikohtuasja hagejatele. Kolmes kohtuasjas seisnes vaidlustatud kogumine võistluskalendri koostamises mängitavatest kohtumistest Inglise ja Šoti jalgpalli meistriliigas. See informatsioon salvestatakse elektrooniliselt ning on avalikult kättesaadav eelkõige voldikutes, kuid selle haldamine oli litsentsilepingu alusel usaldatud põhikohtuasja hagejale. Neljandas kohtuasjas

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 1996. aasta direktiiv 96/9/EÜ andmebaaside õiguskaitse kohta (EÜT 1996, L 77, lk 20).

käsitles vaidlus kahel hobuste võiduajamise kihlvedude veebilehel teabe avaldamist, mis pärines ajalehtedest ja teatud äriühingute poolt hageja volitusel edastatud esialgsetest andmetest. Viimasena nimetatute tegeleb hobuste võiduajamise korraldamise kui tööstusharu juhtimisega Ühendkuningriigis ja sellega seoses täidab ja haldab andmebaasi, mille kaitset ta taotles.

Põhikohtuasjade hagejad asusid seisukohale, et ettevõtjad, kes kasutavad sel viisil nende andmeid kihlvedudeks, rikuvad sellega andmebaaside õiguskaitset käsitleva direktiivi ülevõtmisega muudetud siseriikliku õiguse alusel neile antud õigust. Asjaomaseid siseriiklikke sätteid kui ühenduse õiguse ülevõtmise meetmeid tuleb seega tõlgendada direktiivi kohaselt.

Vantaan Käräjäoikeus, Court of Appeal, Högsta Domstolen ja Monomeles Protodikeio Athinon, kes kõnealuseid kohtuasju menetlesid, esitasid Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust direktiivi reguleerimisobjekti ja kohaldamisala ning eelkõige direktiivi artikli 7 lõike 1 kohta, mille alusel antakse andmebaasi loojale õigus keelata andmebaasi sisu kvalitatiivselt või kvantitatiivselt hinnatult olulisest osast või tervest andmebaasist väljavõtte tegemist ja/või nimetatute taaskasutamist, kui näidatakse, et sisu hankimisse, verifitseerimisse või esitamisse on tehtud kvalitatiivselt ja/või kvantitatiivselt oluline investeering.

Vastuseks nelja eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimusele, mida hõlmab eespool nimetatud sätte kohaselt tingimus „oluline investeering“, ütles Euroopa Kohus, et „andmebaasi sisu kogumiseks tehtud investeeringu mõistet direktiivi 96/9 artikli 7 lõike 1 tähenduses peab mõistma kui vahendeid, mis on kulutatud olemasoleva materjali väljaotsimiseks ning nimetatud andmebaasi andmete kokkukogumiseks” ning et „mõiste ei hõlma vahendeid, mida on kasutatud andmebaasi sisu koostisosade loomiseks” (kohtuasjad C-46/02, C-338/02, C-444/02 ja C-203/02, resolutsiivosa punkt 1). Kohus otsustas seega, et „jalgpalli võistlussarja korraldamiseks koostatud kohtumiste kalendri puhul ei hõlma see mõiste vahendeid, mis on kulutatud võistlussarja erinevate kohtumiste kuupäevade, kellaegade ning kohtuvate võistkondade kindlaks tegemiseks”. Jalgpallikohtumiste kalendri andmete kokkukogumine ei nõua erilist pingutust profiliigadelt, kes on nende andmete loomisega lahutamatult seotud, ning kohtumiste kalendri kontrollimiseks ja esitamiseks vahendite kasutamist ei saa pidada oluliseks investeeringuks, st andmebaasi andmete loomisest eraldi investeeringuks (kohtuasjad C-46/02, C-338/02 ja C-444/02). Euroopa Kohus selgitas hobuste võiduajamise kihlvedudega seotud kohtuasjas, et „andmebaasi sisu kontrollimiseks tehtud investeeringu mõistet direktiivi artikli 7 lõike 1 tähenduses tuleb mõista nii, et see tähendab vahendeid, mida on kasutatud selles andmebaasis sisalduva informatsiooni usaldusväärsuse tagamiseks, väljaotsitud materjali täpsuse kontrollimiseks nii selle andmebaasi loomisel kui ka andmebaasi kasutuses olemise ajal” ning et „hiljem andmebaasi koondatava materjali loomise ajal kontrollimistoiminguteks kasutatud vahendeid seevastu selle mõiste alla ei kuulu” (kohtuasi C-203/02, punkt 42). Niisiis oli kohus arvamusel, et „võiduajamisel osalevate hobuste nimekirja koostamiseks ja sellega seotud kontrollimistoiminguteks kasutatud vahendid ei kujuta endast investeeringut, mis on tehtud sellise andmebaasi sisu kogumiseks ja kontrollimiseks, mis sisaldab ka seda nimekirja” (kohtuasi C-203/02, punkt 42).

3.10. Sotsiaalpoliitika valdkonnas väärivad eelkõige mainimist kaks kohtuotsust. Nendest esimeses kohtuasjas Alabaster (Euroopa Kohtu 30. märtsi 2004. aasta otsus kohtuasjas C-147/02, EKL 2004, lk I-3101) küsis Court of Appeal Euroopa Kohtult palgatõusu arvessevõtmise kohta sünnitushüvitise arvutamiseks.

Vaadeldavas kohtuasjas võttis Ühendkuningriigis töötav Alabaster 1996. aasta jaanuaris sünnituspuhkuse. Veidi aega enne puhkuse algust sai ta palgakõrgendust, mida kohaldati tagasiulatuvalt 1995. aasta detsembrist. Kuid palga suurenemist ei saanud arvestada tema sünnitushüvitise arvutamisel, kuna kohaldatav siseriiklik õigusakt arwab tavalise sissetuleku arvutamiseks sisse varasema perioodi, milleks on antud juhul september ja oktoober.

Euroopa Kohus leidis esmalt, et direktiiv 92/85¹³ ei aita vastata siseriikliku kohtu esitatud küsimustele. Kuid pärast ühenduse õigusaktide tervikuna hindamist õnnestus kohtul kindlaks teha antud asjas kohaldatavad üldised põhimõtted. Kohtu põhjenduste aluseks on peamiselt EÜ artikkel 141 ja direktiiv 75/117¹⁴.

Rasedale naisele tema sünnituspuhkuse ajal makstavat hüvitist käsitletakse palgana. Muidugi ei saa ta taotleda täistöötasu, ta on erilises olukorras võrreldes teiste töötajatega, kes tegelikult töötavad. Tegemist on võrdse kohtlemise põhimõtte standardse kohaldamisega. Sellele vaatamata, kuivõrd makstud hüvitis on palgaga võrdväärne (vt selle kohta Euroopa Kohtu 13. veebruari 1996. aasta otsus kohtuasjas C-342/93: Gillespie jt, EKL 1996, lk I-475), on tal mittediskrimineerimise põhimõtte kohaselt õigus suuremale summale, sest kui ta ei oleks rase olnud, oleks ta saanud palgakõrgendust. See nõue ei piirdu vaid nende juhtumitega, kus palgakõrgendust kohaldatakse tagasiulatuvalt võrreldava palgaga hõlmatud perioodi suhtes. Tegemist on meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamisega.

Euroopa Kohus keeldus siiski võtmast seisukohta, kuidas seda põhimõtet täpsemalt rakendada, sest see ületab tema pädevuse eelotsusetaotluse menetluses.

Kohus keeldus seisukoha võtmisest ka palgatõusu asjaolu suhtes, kuna kõnealune küsimus tundub antud asjas oletuslik. Seetõttu jääb see küsimus vastamata.

Teises kohtuasjas, s.o liidetud kohtuasjades Pfeiffer jt (Euroopa Kohtu 5. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjades C-397/01–C-403/01, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) ja mis täiendab kohtuasja Jaeger (Euroopa Kohtu 9. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-151/02, EKL 2003, lk I-8389) seoses arstide valveajaga, leidis Euroopa Kohus, et kiirabiteenistuses töötavate päästetöötajate maksimaalne iganädalane tööaeg ei tohi ületada 48 tundi.

Liidetud kohtuasjades C-397/01–C-403/01 töötasid Pfeiffer ja teised hagejad või olid varem töötanud päästetöötajatena eraõiguslikus Saksa Punases Ristis, mis osutab maapõhiseid päästeteenuseid, kus kasutatakse kiirabiautosid ning meditsiinilise hädaabi sõidukeid. Mitmetes tööandjaga sõlmitud töölepingutes oli kokku lepitud, et nende suhtes kohaldatakse kollektiivlepingut, mille kohaselt pikeneb nende keskmine iganädalane tööaeg 38,5 tunnilt 49 tunnile, kui arvestada juurde neil lasuvat kohustust veeta keskmiselt kolm tundi päevas valves. Ajal, mil töötaja peab olema valmis tööle asumiseks, on

¹³ Nõukogu 19. oktoobri 1992. aasta direktiiv 92/85/EMÜ rasedate, hiljuti sünnitanud ja rinnaga toitvate töötajate töökaitse täiustamist soodustavate meetmete kehtestamise kohta (kümnes üksikdirektiiv direktiivi 89/391/EMÜ artikli 16 lõike 1 tähenduses) (EÜT 1992, L 348, lk 1).

¹⁴ Nõukogu 10. veebruari 1975. aasta direktiiv 75/117/EMÜ meeste ja naiste võrdse tasustamise põhimõtte kohaldamisega seotud seaduste ühtlustamise kohta liikmesriikides (EÜT 1975, L 45, lk 19).

asjaomased päästetöötajad kohustatud viibima töökohal tööandja käsutuses ja peavad olema pidevalt tähelepanelikud, et olla võimelised vajaduse korral kohe sekkuma.

Asjaomased töötajad esitasid Arbeitsgericht Lörrach'ile hagi, tuvastamaks, et nende keskmine iganädalane tööaeg ei tohi ületada direktiivis 93/104¹⁵ kehtestatud 48tunnist piirangut ning taotlemaks tasu tundide eest, mille võrra nad iganädalast tööaega ületavad. Saksamaa kohus küsis selles osas selgitusi Euroopa Kohtult. Siseriikliku kohtu küsimused puudutasid direktiivide 89/391¹⁶ ja 93/104 teatavate sätete tõlgendamist.

Euroopa Kohus alustas sedastamisega, et päästetöötajate tegevus meditsiinilise hädaabiteenuse osutamise raames kuulub direktiivide 89/391 ja 93/104 kohaldamisalasse. Ükski sätestatud erand ei ole käesoleval juhul asjakohane. Nende tegevus ei ole seotud avaliku julgeoleku, rahvatervise ja avaliku korra kaitsmiseks hädavajalike teenuste osutamisega hädaolukorras ning suureulatuslike õnnetusjuhtumite korral, mida iseloomustab asjaolu, et sel juhul ei saa tööaega planeerida; samuti ei seonu nende tegevus maanteevedudega, kuna kõnealuse tegevuse peamine eesmärk on haigele või vigastatud inimesele esmase meditsiinilise abi andmine. Seda arvesse võttes otsustas Euroopa Kohus, et 48tunnise iganädalase maksimaalse tööaja ületamine saab olla seaduslik vaid juhul, kui iga töötaja on selgesõnaliselt ja vabalt väljendanud nõusolekut, ning sel puhul ei piisa, kui asjaomase isiku töölepingus sisaldub viide kollektiivlepingule, mis lubab tööaega ületada.

Kohaldades kohtuasjas Jaeger tehtud otsust, leidis Euroopa Kohus päästetöötajate valmisoleku aega ja arstide valveaega samastades, et niisugused perioodid tuleb igapäevase ja iganädalase maksimaalse tööaja kindlaksmääramisel terviklikuna arvesse võtta. Kohus täpsustas, et 48tunnine piirang iganädalasele keskmisele tööajale, sh ületunnitööle, kujutab endast olulise tähtsusega ühenduse sotsiaalse õiguse normi, millega antud eelised peavad olema tagatud kõigile töötajatele, kuna tegemist on tervise ja turvalisuse kaitse tagamise minimaalnormiga. Seega liikmesriigi õigusakt, millega lubatakse päästetöötajate tööleasumise valmisoleku perioodide suhtes vastavalt kas kollektiivlepingu või kollektiivlepingul põhineva ettevõttesisese lepingu alusel 48tunnise maksimaalse iganädalase tööaja ületamist, on vastuolus direktiivi 93/104 nõuetega.

Lõpetuseks konstateeris Euroopa Kohus tavapäraselt, et direktiiv 93/104 vastab maksimaalse iganädalase tööaja osas vahetu õigusmõju omamiseks vajalikele tingimustele niivõrd, kui võrd ta on oma sisu silmas pidades tingimusteta ja piisavalt täpne. Kuigi on tõsi, et direktiivi kui sellisega ei saa panna üksikisikule kohustusi ning seda ei saa kasutada üksikisiku vastu, meenutas kohus siiski, et siseriiklikku õigust tuleb tõlgendada vastavuses ühenduse õigusega, ning otsustas, et arutades eraisikute vahelisi kohtuasju, peab siseriiklik kohus direktiiviga ettenähtud kohustuste ülevõtmiseks vastu võetud siseriiklike õigusnormide rakendamisel kaaluma siseriiklikku õigust tervikuna ning tõlgendama seda võimalikult suures ulatuses asjaomase direktiivi sõnastusest ja eesmärgist lähtudes, et saavutada direktiivi eesmärgiga kooskõlas olev tulemus. Rakendades nimetatud põhimõtet käesolevas asjas, peab siseriiklik kohus selle põhimõtte kohaselt tegema kõik, mis on tema pädevuses, et takistada 48tunnise maksimaalse iganädalase tööaja ületamist.

¹⁵ Nõukogu 23. novembri 1993. aasta direktiiv 93/104/EÜ, mis käsitleb tööaja korralduse teatavaid aspekte (EÜT 1993, L 307, lk 18).

¹⁶ Nõukogu 12. juuni 1989. aasta direktiiv 89/391/EMÜ töötajate töötervishoiu ja tööohutuse parandamist soodustavate meetmete kehtestamise kohta (EÜT 1989, L 183, lk 1).

3.11. Lõpetuseks tuli Euroopa Kohtul sekkuda ka **majandus- ja rahapoliitika** valdkonda. Kohtuasjas komisjon v. nõukogu (Euroopa Kohtu 13. juuli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-27/04, EKL 2004, lk I-6649) pidi Euroopa Kohus andma arvamuse stabiilsuspakti rakendamise kohta. Euroopa Ülemkogu võttis juunis 1997 majandus- ja rahaliidu väljakujundamiseks Amsterdamis vastu resolutsiooni stabiilsuse ja kasvu pakti kohta, mille eesmärk on ära hoida ülemäärane eelarvepuudujääk ja tagada riigi rahanduse usaldusväärne juhtimine eurotsoonis. Sellega seoses algatati 2003. aastal ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlus Prantsusmaa ja Saksamaa suhtes.

Komisjoni soovitusel põhjal otsustas nõukogu, et neis kahes liikmesriigis eksisteerib ülemäärane eelarvepuudujääk. Seetõttu võttis nõukogu vastu kaks soovitusel, milles nõudis neilt puudujäägi vähendamist ja määras tähtpäeva parandusmeetmete võtmiseks (EÜ artikli 104 lõike 7 alusel). Pärast nimetatud tähtaegade lõppemist andis komisjon nõukogule soovitusel võtta vastu otsused selle kohta, et ei Saksamaa ega Prantsusmaa ole nõukogu soovitusel põhjal võtnud piisavaid meetmeid oma eelarvepuudujäägi vähendamiseks. Niisiis taotles komisjon nõukogult, et viimane nõuaks mõlemalt asjaomaselt riigilt meetmete võtmist oma eelarvepuudujäägi vähendamiseks (EÜ artikli 104 lõige 9). Nõukogu, kes ei saanud kokku nõutavat häälteenamust selle otsuse vastuvõtmiseks, võttis 25. novembril 2003 vastu üksnes järeldused, milles otsustati ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlus peatada ja teatas oma valmisolekust võtta vastu otsus EÜ artikli 104 lõike 9 alusel, kui selgub, et asjassepuutuv liikmesriik ei täida talle pandud kohustusi. Olles silmitsi oletatava asutamislepingust tulenevate eeskirjade rikkumisega, esitas komisjon 2004. aasta jaanuaris hagi, mille esemeks oli nii nõukogu tegevusetus otsuse vastuvõtmisel kui ka tema järeldused.

Esiteks, mis puutub nõukogu suutmatusse võtta vastu komisjoni poolt soovitatud otsus, siis selles osas tunnistas Euroopa Kohus hagi vastuvõetamatuks. Kohus leidis, et EÜ artikli 104 lõigetes 8 ja 9 ettenähtud ning komisjoni soovitatud otsuste vastu võtmata jätmist nõukogu poolt ei saa pidada vaidlustatavaks aktiks EÜ artikli 230 mõttes. Seega kui komisjon soovib nõukogul võtta vastu otsused EÜ artikli 104 lõigete 8 ja 9 alusel, kuid nõutavat häälteenamust nõukogus ei saavutata, ei ole otsust kõnealuste sätete mõttes vastu võetud. Kohus lisas täiendava selgitusena, et „[...] juhul, kui nõukogu ei võta vastu EÜ artikli 104 lõigete 8 ja 9 kohaseid komisjoni soovitatud formaalseid meetmeid, võib komisjon kasutada EÜ artiklis 232 ettenähtud õiguskaitsevahendit, järgides selles artiklis sätestatud tingimusi” (punkt 35).

Teisest küljest tunnistati hagi nõukogu järelduste vaidlustamise osas vastuvõetavaks. Kõnealuste järelduste eesmärk on tõepoolest õiguslike tagajärgede tekitamine vähemalt selles osas, et nendega peatati pooleliolevad ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlused ja muudeti varasemaid EÜ artikli 104 lõike 7 alusel vastuvõetud nõukogu soovitusi. Kohus võttis seisukoha, et nõukogu seab EÜ artikli 104 lõike 9 kohase otsuse vastuvõtmise eeltingimuseks hindamise, mis ei lähtu enam nimetatud artikli lõike 7 alusel vastuvõetud soovitusel, vaid asjassepuutuva liikmesriigi ühepoolsetest kohustustest.

Seejärel Euroopa Kohus otsustas, et nõukogu ei ole järginud menetlusnorme. Kuna järeldustes sisalduv otsus oli seotud nõukogu poolt EÜ artikli 104 lõike 7 alusel vastu võetud soovitusel muutmisega, rikuti sellega EÜ artikli 104 lõikeid 7 ja 13 ehk teiste sõnadega oli tegemist komisjoni algatusõiguse ja hääletusreeglite rikkumisega. Kohus märkis, et „[...] asutamislepingus kasutatud sõnastusest ja sellega ettenähtud süsteemi otstarbest järeldub, et nõukogu ei või ennast vabastada ei artiklis 104 sätestatud reeglitest ega reeglitest, mida ta ise on endale määrusega nr 1467/97 kehtestanud. Seega ei saa

ta kasutada alternatiivset menetlust näiteks selleks, et võtta vastu meede, mis ei ole vastava menetlusstaadiumi jaoks ettenähtud otsus või mis on vastu võetud teistsugustel tingimustel kui kohaldatavate sätetega nõutavad tingimused” (punkt 81).

Kohtuasjas Verbraucher-Zentrale Hamburg (Euroopa Kohtu 14. septembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-19/03, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata) esitas Landgericht München Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse määruse nr 1103/97¹⁷ tõlgendamiseks seoses kohtuvaidlusega Saksa asutuse (Verbraucher-Zentrale), kes vastutab õiguslike meetmete võtmise eest tarbijakaitseseaduste rikkumise korral, ning mobiiltelefonivõrgu operaatori O2 vahel.

Kõnealuses kohtuasjas anti hinnang sellele, kas O2 poolt rakendatav meetod Saksa markades väljendatud summade eurodesse ümberarvestamiseks on vastavuses osutatud määrusega. O2 arvestas oma erinevate tariifide minutihinnad ümber, ümardades need lähima eurosendini, tegelikkuses ülespoole lähima eurosendini.

Eespool nimetatud määruse artikli 5 kohaselt „rahasummad, mida makstakse või arvestatakse pärast [...] euroühikusse ümberarvestamist ja sellele järgnevat ümardamist, ümardatakse üles- või allapoole lähima sendini”.

Alustuseks tuli Euroopa Kohtul teha kindlaks, kas niisugune tariif nagu minutihind, mille alusel võtab O2 oma tarbijatelt kõnetasu, on määruse nr 1103/97 artikli 5 esimese lause mõttes rahasumma, mida makstakse või arvestatakse, või saab selline rahasumma olla üksnes tarbijalt tegelikult võetav lõppsumma.

Kuna ühenduse õigus neid mõisteid ei määratle, kohaldas Euroopa Kohus tõlgendamise teleoloogilist meetodit ja võttis aluseks kõnealuse määruse eesmärgid. Määrusest nr 1103/97 tuleneb kaks aluspõhimõtet: vajadus kaitsta kodanike õiguskindlust eurole ülemineku ajal ja sellega seonduv nõue lepingute ja muude õiguslike vahendite järjepidevuse mittemõjutamise kohta – need põhimõtted jagavad uue ühisraha sisseviimisel üldist eesmärki, et eurole üleminek peaks kodanike ja ettevõtjate jaoks olema neutraalne. Nii nagu nimetatud määruse kaheteistkümnendas põhjenduses on märgitud, on selle eesmärgi kohaselt „vaja ümberarvestustoimingutel saavutada suur täpsus”.

Neid eesmäärke arvesse võttes tõlgendas Euroopa Kohus ülalnimetatud määruse artiklit 5 kitsalt ja oli seisukohal, et „selline tariif nagu põhikohtuasjas käsitletav minutihind ei ole [...] määruse nr 1103/97 [...] artikli 5 esimese lause mõttes rahasumma, mida makstakse või arvestatakse, ning järelikult ei tule seda alati lähima sendini ümardada [...]” (resolutsiivosa punkt 1).

Teise küsimusega taheti teada, kas määrust nr 1103/97 ja eelkõige selle artikli 5 esimest lauset tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui lähima sendini ümardatakse muid summasid kui rahasummad, mida makstakse või arvestatakse. Kuigi kohus märkis, et see ei ole täielikult välistatud, on see siiski nii vaid „[...] tingimusel et ümardamisviis vastab [...] lepingute järjepidevuse põhimõttele ja [...] eesmärgile, et üleminek eurole oleks neutraalne – teisisõnu, tingimusel et ümardamisviis ei mõjuta majandussubjektide (kaasa arvatud

¹⁷ Nõukogu 17. juuni 1997. aasta määrus (EÜ) nr 1103/97 teatavate euro kasutuselevõtuga seotud sätete kohta (EÜT 1997, L 162, lk 1).

tarbijad) lepingukohustusi ning sel puudub tegelik mõju tasutavale hinnale” (resolutiivosa punkt 2).

Käesolevas asjas leidis Euroopa Kohus, et kõnealune ümberarvestamine võib „mõjutada hinda, mida tarbijad tegelikult tasuvad” (punkt 54). Kohus ei läinud tõlgenduses kaugemale, vaid jättis siseriikliku kohtu ülesandeks kontrollida, kas sellel on olnud „tegelik mõju hindadele”.